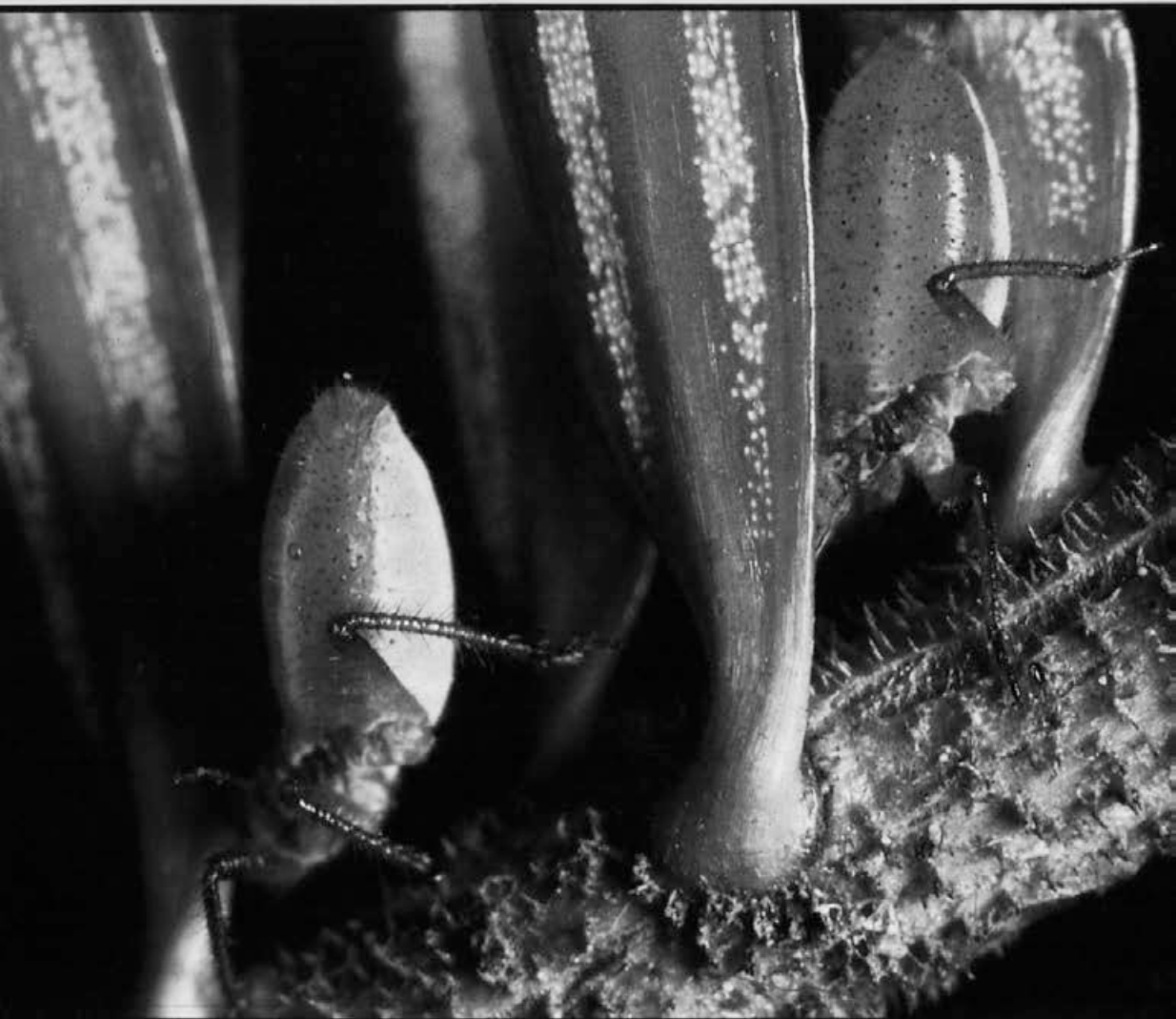

Slovenski 5 čebelar

YU-ISSN-0350-4697
Letnik XCIV – Leto 1992

LETO 1873 – PRIČETEK PERIODIČNEGA ČEBELARSKEGA TISKA NA SLOVENSKEM

Slovenski čebelar

VSEBINA

Urednik: Uvodnik	129
Janez Poklukar: Možnosti za povečanje pridelave gozdnega medu v Sloveniji	129
Franc Šivic: Najpomembnejši povzročitelji gozdnega medenja v Sloveniji	131
Pavle Zdešar: Odločitev in prevoz na gozdno pašo	135
Marko Debevec: Moje izkušnje pri prevozi čebel na hojevo pašo	140
Janez Poklukar: Izkušnje izrabe gozdne paše v Avstriji, Švici in Nemčiji	141
Ivo Marenk: Pravilnik o izkoriščanju čebelje paše v Sloveniji	145

ČEBELARJEVA OPRAVILA

Marko Debevec: Čebelarjeva opravila v maju	146
Franc Javornik: Zdravstveno varstvo čebel v maju, juniju in juliju	147

IZKUŠNJE NAŠIH ČEBELARJEV

Janez Mihelič: Naši znani čebelarji – Alojz Gorenc	148
Ivan Vučkic: Poslovne knjige za večje čebelarje (nadaljevanje)	150
Janez Mihelič: Izvoz in uvoz čebeljih družin v R Hrvaško	151

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA

Marjan Skok: Slovenski čebelarji in kranjska čebela nekoč in danes	151
--	-----

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

Milan Runtas: Pomoč hrvaškim čebelarjem Obvestilo prevaževalcem	154
Marjan Skok: Dan čebelarjev na Koroškem – tečaj za čebelarke in čebelarje v Tinjah na avstrijskem Koroškem	155
Janez Poklukar: Obvestilo Kmetijskega inštituta Slovenije	156
Franci Šali: Knjiga v tisku	156

OBLETNICE

ČD Slovenj Gradec: Franc Oder 90-letnik	157
ČD Nova Gorica: Rudi Brajdih 70-letnik ...	157

OSMRTNICE MALI OGLASI

CONTENTS

Editor: Editorial	129
Janez Poklukar: Possibilities for Honeydew production in Slovenia	129
Franc Šivic: The most important plant – sucking insects in Slovenia which production is Honeydew	131
Pavle Zdešar: Decision and transport of beehives to honeydew forage	135
Marko Debevec: My experiences with transporting of beehives on the Honeydew from silver fir	140
Janez Poklukar: Experiences with exploitation of Honeydew in Austria, Switzerland and Germany	141
Ivo Marenk: Regulations about exploitation sources of Honeydew in Slovenia	145

BEEKEEPERS OCCUPATIONS

Marko Debevec: Beekeepers occupations in May	146
Franc Javornik: Protection of bees from Beediseases in May, June and July	147

OUR BEEKEEPERS EXPERIENCES

Janez Mihelič: Naši znani čebelarji – Alojz Gorenc	148
Ivan Vučkic: Procedure books for large beekeepers	150
Janez Mihelič: Regulations for export and import of bees to Republic of Croatia	150

SLOVENE BEEKEEPING HISTORY

Marjan Skok: Slovene beekeepers and Carniolian Bee once upon the time	151
---	-----

FROM THE SOCIETY LIFE

Milan Runtas: Unitary help to Croatian Beekeepers	154
Marjan Skok: Course for beekeepers in Catholic hall Sodalitas Tinje in Koroška – Austria	155
Franci Šali: The new book is in print	156
Janez Poklukar: Notice from Agriculture institut of Slovenia	156

UNIVERSARY

ČD Slovenj Gradec – Franc Oder – ninety years	157
ČD Nova Gorica – Rudi Brajdih – seventy years	157

OBITUARIES INFORMATIONS

Slika na naslovni strani:

Zelena jelova uš (Cinara pectinatae) v značilni drži na jelovi vejici med sesanjem. Foto: Janez Gregori

Prevozni čebelnjak Ivana Pogačnika, Zvirče 30 iz Tržiča – odločitev za prevoz ni težka, če poznamo znake medenja.

UVODNIK

Ta številka Slovenskega čebelarja je skoraj v celoti namenjena gozdnim pašam v Sloveniji. Gozdne paše bodo v prihodnosti nedvomno naš najpomembnejši izvor medu. Čebelarji imamo namreč na kmetijsko dobro razvitih površinah vse več problemov, med poglavitnimi sta gotovo uporaba kemičnih sredstev za zaščito rastlin in onesnaženje okolja v bližini industrijskih središč.

Prav zato bomo morali povečati znanje o povzročiteljih gozdnega medenja, napovedovanju in izrabi gozdne paše. Uredniški odbor je zato zaprosil nekaj naših znanih poznavalcev tega področja in praktikov, da so na kratko opisali, kaj mora o gozdnih pašah vedeti vsak čebelar, če jih hoče uspešno izrabiti. Poleg znanja pa potrebujemo tudi dobro organizirano opazovalno, napovedovalno in pospeševalno službo, ki bi čebelarje usmerjala in jim omogočala kar najboljše izkoriščanje gozdnih paš.

Urednik

MOŽNOSTI ZA POVEČANJE PRIDELAVE GOZDNEGA MEDU V SLOVENIJI

mag. JANEZ POKLUKAR

Več kot polovica površine Slovenije je pokrita z gozdovi. Gozd je vedno pomenil kmetovo rezervo za slabe čase. Kakršna koli primerjava s stanjem v čebelarstvu je zgolj naključna in dobronamerna. Dejstvo je, da se nam utegnejo pasišča zunaj Slovenije počasi zapreti. Razpolagamo s približno 1600 prevoznimi čebelnjaki. Če-

belarji prevažalci predstavljajo jedro pridobitnega čebelarjenja. Mnogi so bili življenjsko odvisni od paš na Hrvaškem ali še južneje.

Obstajata samo dve možnosti: ohraniti možnost za prevoz čebel Slovenije in pospešiti raziskovalno-pospeševalno delo pri izkoriščanju čebelje paše v gozdovih. Ver-

jetno ni čebelarja, ki bi lahko zanesljivo napovedal, kaj bo z možnostjo za paše zunaj Slovenije. Veliko večji vpliv pa imamo na izrabo paš v naših gozdovih. Z dobro izdelanim projektom bi lahko pritegnili strokovnjake z različnih področij: gozdarje, biologe, meteorologe itd., preizkusili raziskovalne rezultate znanstvenikov iz tujine in morda tudi sami primaknili svoj kamenček v mozaik znanja. Najpomembnejša pa je praktična uporaba rezultatov v praksi. Prava škoda je, da so nekaj zelo odmevne raziskave dr. Riharja danes premalo znane. Tako bomo morali znova začeti delo. V zadnjih tridesetih letih je namreč znanost na področju biologije povzročitelj gozdnega medenja izredno napredovala. Zato bom v nadaljevanju opisal svoj predlog za pripravo projekta o izrabi gozdnih paš v Sloveniji.

Naši cilji so:

- za 30 odstotkov naj bi se povečal pridelok temnih gozdnih medov;
- stalež čebeljih družin naj bi se ohranil ali še povečal;
- povečali naj bi se povprečni pridelki medu na čebeljo družino;
- čebelarstvo bi morali upajati kot dopolnilno dejavnost na kmetijah in
- organizacijsko-tehnološko bi morali urediti vse težave s prevozi čebel.

Da bi zastavljene cilje dosegli, moramo izhajati iz stanja, kakršno je. Medex ima dobro organizirano opazovalno službo gozdnega medenja, ta pa v čebelarski sezoni sredstvom obveščanja dnevno sporoča podatke o gibanju tehtnic pod opazovalnimi panji. Na novo se snuje pospeševalna služba za čebelarstvo. Delovati je začela tudi svetovalna služba za zdravstveno varstvo čebel. V slovenskem čebelarstvu se je zdaj pojavilo najmanj deset novih ljudi, ti pa se polni ali delni delovni čas ukvarjajo s svetovanjem in pospeševanjem v čebelarstvu. Na Veterinarski fakulteti obstaja raziskovalni oddelk za patologijo čebel, na Kmetijskem inštitutu Slovenije pa služba za selekcijo kranjske čebele. Na VTO za biologijo pri Biotehniški fakulteti v Ljubljani se s čebelarstvom ukvarja mladi raziskovalec. Zveza čebelarskih društev ima dobro orga-

nizirano povezavo čebelarskih društvenih organizacij. Delovnih moči skratka ne manjka, saj se poklicno ali polpoklicno s čebelarstvom ukvarja okoli 20 ljudi. Menim, da je iluzorno razmišljati o kakršni koli kadrovski širitvi danega stanja, ampak moramo delo le bolje koordinirati in organizirati. Po drugi strani pa materialna opremljenost za delo skoraj nikjer ni dobra. Ta pomanjkljivost bi bila še posebej očitna pri projektu izrabe gozdnih paš.

Ob upoštevanju razmer naj bi razvojno-raziskovalno delo pri izrabi gozdnih paš potekalo v več stopnjah:

1. Čebelarje je treba naučiti, da bodo sami napovedovali gozdno pašo na podlagi obstoječih znanj in izkušenj.
2. Uvajati je treba avtomatsko tehtanje v prenosnih postajah za opazovanje gozdnega medenja.
3. Delo pospeševalne službe je treba uskladiti s potrebami opazovanja gozdnega medenja.
4. Informacijski sistem je treba vzpostaviti neposredno pri združenjih čebelarskih organizacij.

Prvi stopnji dela naj bi služila tudi pričujoča tematska številka Slovenskega čebelarja. S prispevki več avtorjev želimo doseči, da bodo čebelarji začeli razmišljati o tem problemu, zbirati izkušnje in s tem po svojih močeh prispevati v zakladnico skupnega znanja. Končni cilj te stopnje je, da bi čebelarje naučili opazovati in napovedovati gozdno medenje na znanih območjih.

Druga stopnja je že nekoliko bolj zapletena, saj so za izpeljavo le-te potrebna razmeroma velika investicijska sredstva (protivrednost 10 do 20 ton medu). Čebelarji sami tega denarja gotovo ne bodo mogli zbrati, zato bo potrebna pomoč širše skupnosti. Prej ali slej pa bi verjetno morali vsaj simbolično finančno sodelovati pri delu opazovalne službe. Prava informacija o tem, kje in kdaj medi, naj bi večkratno odtehtala vse stroške vzdrževanja avtomatskih postaj za spremljanje gozdnega medenja.

Druga in tretja stopnja projekta naj bi se medsebojno dopolnjevali. Osnovna dejavnost pospeševalcev v čebelarstvu (s čebe-

larstvom se bodo najverjetneje ukvarjali poleg svoje temeljne zadolžitve) naj bi bila zagotavljanje možnosti za čimboljšo izrabo paš. Njihovo delo naj bi se povezovalo z uvajanjem avtomatske opazovalne službe gozdnega medenja.

V zadnji stopnji projekta naj bi čebelarstva združenja od čebelarstev dobila takojšnje informacije o medenju, in sicer tako, da bi jih v informacijski sistem vključili prek modemov.

Pobudnik in idejni organizator projekta naj bi bila Zveza čebelarstev Slovenije. Osnovni izvajalec dela naj bi bila pospeševalna služba skupaj z raziskovalnimi organizacijami.

Če bodo čebelarji sprejeli predlagani predlog in z njim nastopili enotno, obstaja povsem realna možnost, da do leta 1995

projekt uresničimo. V tem primeru bomo verjetno brez težav presegli tudi zastavljeno 30-odstotno povečanje pridelka temnih gozdnih medov v Sloveniji. Za organizacijo bodo namreč dane povsem nove možnosti. Že zdaj se namreč dogaja, da čebelarji okrog opazovalnih postaj gozdnega medenja kopičijo neprimerno število čebeljih družin, nekaj kilometrov stran pa, morda na primernejšem stojišču, ni nobene čebelje družine. Verjetno pa bi podobno obnašanje čebelarjev prevažalcev obstajalo tudi po uvajanju avtomatskih opazovalnih postaj. S sistematičnim razporejanjem postaj bi čebelarje prevažalce opozorili na taka neizrabljena mesta in jih razporedili po terenu brez kakršne koli prisile. Seveda bi morali v vseh primerih upoštevati tudi interese domačih stalnih čebelarjev.

NAJPOMEMBNEJŠI POVZROČITELJI GOZDNEGA MEDENJA V SLOVENIJI

FRANC ŠIVIC

Odkar je znano, da je mana ali medena rosa na iglavcih in listavcih živalskega izvora, številni čebelarji in znanstveniki v Srednji Evropi intenzivno opazujejo in preučujejo rastlinske uši, ki mano izločajo. Poznavanje biologije povzročiteljev mane je podlaga za dolgoročno in kratkoročno napovedovanje gozdnega medenja. Čeprav živi na našem drevju veliko vrst rastlinskih uši, bom nekoliko bolj natančno opisal le dve vrsti, ker sta ekonomsko najpomembnejši, druge pa bom le omenil. Tiste naše bralce, ki bi se želeli s to problematiko bolj ukvarjati, pa opozarjam na mojo knjižico iz leta 1974 (žal je ni več v prodaji) in na knjigo dr. Riharja; avtor jo napoveduje za letošnje leto. (slika na naslovnici)

Zelena jelova uš (Cinara pectinatae)

Spada v družino lahnid in je najpomembnejša povzročiteljica mane na jelki. Živi na enoletnih do štiriletnih vejah. Sesa ob vznožju iglic in jim je po barvi zelo podobna, zato jo neizkušeno oko le stežka opazi. Odrasle živalice so dolge od 3 do 6 mm, večinoma so brez kril, šele jeseni se pojavi spolna generacija, v kateri je okoli 50 odstotkov krilatih samčkov. Zelena jelova uš

ima rdeče oči, telo pa je podobno klopovemu, le da je seveda manjše.

Poleg uši zelene barve se včasih pojavijo tudi uši rumene do temno rjave barve, teh pa zaradi značilne oblike ne moremo zamenjati s katero drugo vrsto. Barva telesa se prenaša tudi na potomce, vendar so zimska jajčeca vedno temnozeleno zelene barve.

Iz prezimljenih jajčec (dolga so okoli 1,5 mm) se glede na nadmorsko višino in vremenske razmere zvalijo od začetka marca do konca aprila ličinke zarodnic (Fundatrix). Velike so komaj okoli 1 mm. Po 6 do 8 tednih odrastejo in dosežejo velikost 6 mm. Ta in naslednje generacije se razmnožujejo nespolno, samičke so živorodne.

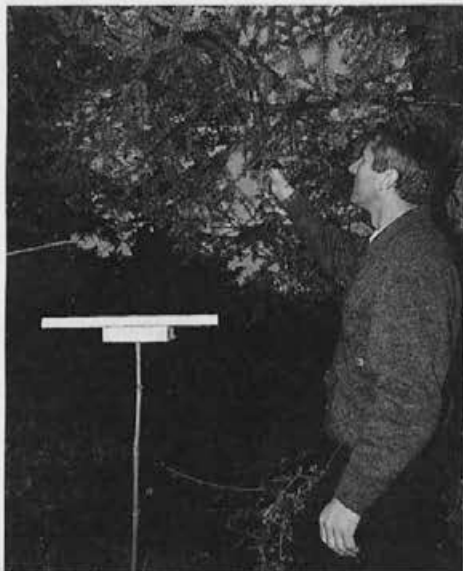
Prva filialna generacija ali generacija hčera (F_1) se rojeva od začetka maja do začetka junija. V posameznih primerih lahko ena sama zarodnica rodi tudi do sto potomcev, vendar raziskovalci menijo, da je povprečno število 20 hčera od ene matere že zelo obetavna stopnja razmnoževanja. Generacija hčera v približno štirih tednih odraste in začne kotiti mladiče. Praviloma je generacija F_1 manj plodna od zarodnic, saj v dobrih razmerah za razmno-

ževanje samica te generacije rodi največ 5 ličink. Še manj plodna je naslednja generacija F_2 , saj je njen faktor razmnoževanja že manjši od 1. To pomeni, da se gostota populacije zmanjšuje. Praviloma začne število uši padati že proti koncu julija, njihovo število pa se zmanjšuje še septembra. Za množično razmnoževanje ušic v določenem letu sta torej odločilnega pomena faktor razmnoževanja generacije zarodnic in faktor razmnoževanja prve generacije hčera F_1 . V dobrih razmerah razmnoževanja je skupni faktor lahko 100 (stopnja razmnoževanja 20 zarodnic $\times$ stopnja razmnoževanja prve generacije hčera 5); v slabih razmerah pa je ta skupni faktor lahko samo 10 ali celo manj. V tem primeru se ne moremo nadejati dobre hojave letine.

Naslednja generacija F_3 se rojeva avgusta, F_4 pa septembra. V četrti in peti generaciji hčera se že pojavijo nekrilate samice in krilati samčki. Ker se ti pariyo, se jajčeca izležejo že oktobra. Do konca leta samičke praviloma odmrejo in le zimska jajčeca na spodnji strani iglic so porok za nadaljevanje vrste v naslednjem letu. Prevladuje mnenje, da se iz vsakega drugega zimskega jajčeca spomladi izvali ličinka, po zelo hladnih zimah pa tudi samo iz vsakega petega. Vsekakor velja, da je za dobro medenje pomembno veliko število zimskih jajčec, vendar to ni odločilen pogoj.

Napovedovanje medenja

Ker je opazovanje in štetje jajčec ter uši vse prej kot zabavno delo in ker zahteva veliko časa, potrpljenja in tudi telesne vzdržljivosti, je dobro, da smo pozorni le na nekaj gozdnih območij, za katera menimo, da so dobra za medenje, in kamor bi radi vozili svoje čebele. Na izbranem rastišču poiščimo vsaj tri čim bolj različne lege, na katerih jemljemo vzorce. Vse podatke vpisujemo v posebno knjigo – to knjigo pa bomo uporabljali še dolgo vrsto let. Če kje, potem zlasti za napovedovanje medenja velja, da vaja dela mojstra. Šele po večletnih opazovanjih si bomo nabrali dovolj potrebnih izkušenj, da bomo lahko dokaj zanesljivo napovedali, kje hoja ne bo medila in kje so razmere za medenje ugodne.

Otresanje jelovih vej s krepelcem. Na podstavljeno belo ploščo padajo ličinke in odrasle samice zelene jelove lahnide. Foto: F. Šivic

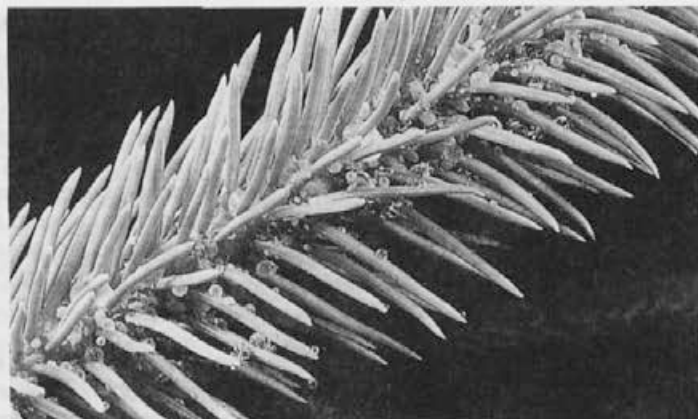
Pozimi ugotavljamo, koliko je na iglicah jelk jajčec zelene uši. Vse podatke vedno preračunavamo na 1 m². Najdemo lahko od manj kot eno do 100 jajčec na 1 m². Veliko število jajčec še vedno ne zagotavlja dobrega medenja v naslednji sezoni, majhno število jajčec pa nam pove, da so možnosti za pojav medenja zelo majhne.

Naslednjič bomo opazovali nekako sredi maja in skušali ugotoviti, koliko uši je zarodnic, izvaljenih iz zimskih jajčec. Izkušnje kažejo, da najdemo v tem času od manj kakor 1 do 20 uši na m². Visoka številka je sicer ugoden podatek za bližnje medenje, vendar je zdaj odločilna stopnja rodnosti zarodnic, ta pa je odvisna predvsem od prehrambenih možnosti.

Sledi odločilno merjenje števila uši sredi junija, ko ugotavljamo število uši prve generacije hčera. Povedal sem že, da je faktor razmnoževanja generacije zarodnic v ugodnih razmerah tudi do 20, za prvo generacijo hčera pa največ 5.

Če za generacijo zarodnic ugotovimo visoko stopnjo rodnosti, lahko zanesljivo sklepamo, da se bo dobro razvijala tudi prva generacija hčera (F_1). To pravilo ne

Majski poganjki smreke gostijo kolonije rdečerjavih puhastih lahnid. Lepo se vidijo drobne kaplice mane. Foto: F. Šivic

velja za močno obolele sestoje jelke, v katerih uši pogosto hitro odmrejo, čeprav se je medenje komaj dobro začelo.

Na jelki se občasno množično pojavita še dve vrsti uši, ki izločata večje količine mane: velika rjava jelkova uš (*Todolachnus abieticola*) in brstna jelova uš (*Mindarus abietinus*).

Lekanije najdemo posamič ali v skupinah v pazduhah lanskoletnih vejic. Foto: F. Šivic

Mala lekanija (*Physokermes hemycryphus*)

Za tisti del Slovenije, ki leži severno od črte Tolmin–Ljubljana–Celje–Maribor, velja, da je smreka najpomembnejša medonosna rastlina. Na njej živita dve vrsti lekanij (velika in mala) ter pet lahnid (velika črna, rdeče rjava, zeleno progasta, sivo zelena lisasta, in močno puhasta lahnida). Ker je mala lekanija za naše čebelarstvo najpomembnejša, se bomo z njo nekoliko natančneje seznanili. Najdemo jo na slabo rastočih smrekah od nižin do zgornje drevesne meje. V nižjih legah začne izločati mano že prve dni junija, le-to pa je na vsakih 100 m višinske razlike kasnejše za tri dni. Izločanje mane male lekanije fenološko sovпада s cvetenjem črnega bezga (*Sambucus nigra*). V tem času so mešički rdečerjave barve in povečini skriti za luskami rogovilic, nastalih prejšnje leto. V premeru merijo od 2 do 6 mm. Nekatere samicke živijo posamično, druge pa v skupinah po 3 do 8.

Ko začnejo v varnem zavetju mešičkov zoreti jajčeca, medenje pojenjuje in s hitrim pokrito telo samic postaja svetlo rumene barve. Nastanek jajčec ni vedno posledica parjenja s samčki, saj je znano, da se nekatere generacije rastlinskih uši razmnožujejo tudi partenogenetsko. Število jajčec je odvisno od velikosti matrinega mešička in znaša od 30 do 300. Proti koncu julija se iz jajčec izvalijo ličinke velikosti okoli 0,5 mm. Ob prvi ugodni priložnosti bodo skozi zadnjično odprtino ščitka odmrle

Velika črna smrekova lahnida. Foto: J. Gregori

matere zapustile svoje leglo in se razlezele po vejicah. To se zgodi ob toplem suhem vremenu. Samičke si poiščejo varno mesto za luskami letošnjih rogovilic, samčki pa se prilepijo na zgornjo stran iglic in tam tudi prezimijo. Jeseni se ličinke enkrat levijo, vendar se njihova velikost občutneje ne poveča.

Zimo preživi od 10 do 50 odstotkov lekanij. Zgodaj spomladi začnejo samičke sesati drevesni sok, to pa spodbuja njihovo rast. Ves čas so skrite za luskami in šele junija, ko dosežejo spolno zrelost, njihovi zadki pokujajo na dan. Medenje doseže svoj vrhunec in čebele polnijo satje z rdečerjavim okusnim smrekovcem.

Ce je za množičen pojav lahnid na jelki odločilen sestav drevesnega soka, je za

razmnoževanje lekanij lahko usodna dejavnost parazitov in roparjev. Svojih žrtev se lotijo šele proti koncu medenja in tedaj lahko uničijo tudi več kot 90 odstotkov vseh ščitkov, in to prej, preden so jih ličinke uspele zapustiti. Takšno uničenje je seveda lahko usodno za medenje smreke v prihodnjem letu ali celo za več naslednjih let. Med zajedavci so posebno aktivni zlasti najezdniki in roparski hrošči oziroma njihove ličinke.

Napovedovanje medenja

Podobno kakor pri jelki lahko tudi pri smreki ugotavljamo, v katerih sestojih se bo medenje v prihodnji sezoni pojavilo in kje ga ne bo.

Že avgusta merimo število ličink, ki so zapustile materine mešičke. V ta namen polagamo pod smreke s tankim slojem lepila premazane steklene plošče, na katere se lepijo padajoče ličinke. Njihovo število je premosorazmerno s številom tistih ličink, ki so uspešno naselile letošnje rogovilice in ki bodo junija prihodnje leto izločale mano. Zaradi lažje primerjave podatkov z različnih stojišč dobljene številke vedno preračunavamo na skupno enoto, to je na 1 m² steklene površine. Glede na tuje izkušnje, lahko prihodnje leto pričakujemo dobro medenje smreke, če smo na steklenih ploščah našli več kot 2000 ličink na 1 m².

Naslednje preštevane male lekanije opravimo v zimskih in zgodnjepomladan-

Postavljanje lovilnih plošč pod iglavce. Foto: F. Šivic

skih mesecih. Na ustreznih rastiščih smreke, kamor bi želeli poleti pripeljati svoje čebele ali kjer smo s pomočjo steklenih plošč ugotovili veliko število ličink male lekanije, narežemo smrekove veje in jih doma pri dobri svetlobi in s pomočjo povečevalnega stekla natančno preiščemo. S tanko pinceto odstranjujemo luske v pazduhah poganjkov prejšnjega leta in štejemo ličinke, prisesane na skorjo. Če najdemo na primer povprečno eno ličinko na rogovilico oz. pazduho vejice, je to podobno

število 200 ujetih ličink na steklu in izgledi za bližajočo se pašo na smreki so nadvse obetavni. Pomembno je, da z določenega rastišča pregledamo vsaj 200 rogovilic, da bodo podatki čim bolj zanesljivi.

To je bil kratek opis dveh najpomembnejših povzročiteljev gozdnega medenja pri nas. Kdor se želi s problematiko gozdnega medenja še bolj seznaniti, naj seže po tuji literaturi, zlasti zelo obširni nemški. Poglavito znanje pa si bo pridobil z lastnim opazovanjem v gozdu.

ODLOČITEV IN PREVOZ NA GOZDNO PAŠO

PAVLE ZDEŠAR

Čebelarjenje je zahtevno kmetijsko delo. Zajemajo tradicijo rodov in skoraj celo posameznikovo življenje. Čebelarjenje je proces, ki v več fazah poteka prek celega leta. Od vseh del je odločilni ukrep prav odločitev za prevoz na pašo. Za tiste, ki čebel ne prevažajo, pa je najpomembnejša pravočasna priprava družin na glavno pašo. Vse, kar čebelar zna in kar je v minulih letih in v tem letu pripravil, je treba vključiti v proces neposrednega pridelovanja, kot imenujemo obdobje, ko so čebele na paši. Pomembni dejavniki tega procesa so: ČEBELAR – PAŠA – ČEBELE – PANJ in druga oprema. Spremljajoči dejavniki so še dovoljenja, razmere, prometne zveze... **Vse bolj postaja jasno, da so poglaviti problemi čebelarjenja paša, tržišče in rentabilnost.** Pri odločitvi za prevažanje v gozdove imajo pomembno mesto velik sortni donos, majhni stroški in ustrezna prodaja. Poglavito za takšno odločitev je znanje o pašah, ravnanje po tržnih zahtevah, ekonomika, opremljenost in želja po uspehu. Motiv je lahko življenjski izziv – kruh, dopolnilno delo, aktivni oddih, tradicija... Če smo s tem razčistili, se na odločitev in prevoz pripravljamo celo leto. Ob koncu poletja in jeseni čebele pomladimo, jih pravilno prezimimo, razvijemo za pašo sposobne družine in že se prične sezona voženj. Pozimi se strokovno in tehnično pripravimo. Vzdržujemo vozila, pripravimo repromaterial, potrdila in dovoljenja. Zelo pomembno pa je, in to večina pozablja, da prek celega leta opazujemo gozdove in izpopolnjujemo svoje znanje o pašah. Vsak mesec in tudi pozimi nam gozd kaže pašno sliko. Stanje gozda in gozdne združbe ter dejavniki žive in nežive narave nam »povedo«, kako naj ravnamo.

Slovenija meri 2.025.400 hektarov, od tega je 56 odstotkov gozda in v gozdu je 60 odstotkov iglavcev. Prevladuje smreka, jelka nazadnje, bor in macesen pa sta manj razširjeni vrsti iglavcev. Drugo so mešani gozdovi listavcev. Za nas čebelarje so pomembni vsi sestoji, še posebej akacija, smreka, jelka, kostanj, lipa, javor, hrast – ter še vrsta drugih dreves, grmov in gozdnih rož. Zanima nas gozd kot celota, njegova lega, zračni tokovi, onesnaženost in seveda, kako pogosto med.

Ko spoznamo značilnosti posameznih gozdov »z očmi čebelarja«, iz leta v leto bogatimo svoje znanje. Tako delamo manj napak in se lahko bolj strokovno in svobodno odločamo za prevoz. Videl sem že mnoge izkušene mojstre čebelarjenja, kako so bili nervozni proti koncu akacijevе paše. Kam pa zdaj, so se spraševali. Odločitev je lahko več, a katera je tisto leto najboljša?

Dobremu poznavalcu gozdnega medenja da celoletno opazovanje gozdov dovolj podatkov za pravo odločitev. Začetnik pa naj bi prebral vsaj knjižnico F. Šivica »Gozdno medenje in proizvajalci mane« in se pri skupinskih ogledih učil od izkušenega mojstra. Svoje čebele pa naj postavi dovolj stran od njegovih!

Vsakič, ko smo pozimi v gozdu, lahko v nekaj minutah najdemo ličinke kaparjev ali jajčeca ušic. Šele ko spoznamo razvojne cikle in se jih naučimo primerjalno pravilno oceniti, smo na pravi poti do jasne pašne slike. Celo leto, od jeseni do začetka medenja, sestavljamo sliko posameznih obiskov in tako se izoblikuje napoved. Če imamo znanje, če smo nadarjeni opazovalci, vztrajni, natančni in celoviti, bo naša napoved pravilna in odločitev za prevoz bo utemeljena. S problemi čebeljih paš se je ukvarjalo

Na smrekovi paši v Gornjem Gradu – prevoznik čebelnjak gospoda Štreklja iz Ljubljane.

mного čebelarjev in raziskovalcev, tema pa še zdaleč ni dorečena. Čebelja paša je naravna danost in praviloma dostopna vsem čebelarjem. Pojavlja se, preprosto rečeno, kot ustaljen rezultat gibanja in mirovanja narave, občasno v nepravilnem ritmu in v velikanskih količinah. Samo od naše sposobnosti, opremljenosti, organiziranosti in medsebojnih odnosov je odvisno, kako bomo pašo izkoristili. Če nismo večji izkoriščanja paš, nimamo donosnega čebelarstva. Paša pa se v naravi preprosto porazgubi in koristi samo gozdni združbi. Zato bi bil dobrodošel učenik, ki bi temeljito obdelal določanje paše in prevoz nanje. Oglejmo si samo primera smreke in jelke.

SMREKA je naša najpogostejša drevesna vrsta in je razširjena skoraj po vsej Sloveniji. Njeno pravo domovanje in teren pa so alpsko gorato in hribovsko področje z dolgimi, ozkimi in zaprtimi dolinami. Zato čebelarji raziskujemo smrekove gozdove predvsem od Tolmina do Idrije in Škofje Loke, okoli Polzele ter nad avtocesto Celje–Maribor do Šentilja. Na tem velikem območju naše majhne domovine je brez dvoma dovolj prostora za vse naše čebele, če se prav razporedimo.

Južno od te črte smreka med slabše in redkeje, razen nekaj manjših leg na Dolenjskem in v Trnovskem gozdu. Na Notranjskem in Kočevskem smreka med približno vsakih enajst let, pa še to le za eno točenje. Večkrat pa maja in v začetku junija v teh krajih povzroča kratkotrajno medenje na jelki mali kapar. Med je rdečkast in mnogo čebelarjev to pašo zamenjuje za smrekovo. Po stoletnem povprečju med smreka precej pogostejše kot jelka, zato je v Sloveniji nedvomno najpomembnejša paša. Sloves ji neupravičeno jemlje trg, ta pa zaradi nevednosti največ povprahuje po cvetličnem medu.

Drugi razlogi so še: zanesljivejše zaporedje paš v južnejših predelih, cena hojevca in nepravilna tehnična pripravljenost na izkoriščanje paš

v strmih predelih. Državopolitične spremembe bodo spremenile tudi odnos do smrekove paše. Danes največ medu propade prav v smrekovih gozdovih, precej pa tudi na jelki in na območjih z lokalnim pojavljanjem listne mane.

Smreka je v tem stoletju zares izdatno medila kar 25-krat, v 34 letih dobro, v 14 letih nekaj. Nič ali skoraj nič pa v 15 letih. Podatki so za celo območje in do višine 800 m. Lokalno gledano, je slika nekaj drugačna. Tako je na primer v letu 1907 v Blejsko-bohinjskem kotu dobesedno polzelo od smrek. 1917 je bil podoben primer v hribih okoli D. Trebuše. Leta 1938, 1957 ali 1959 je dobro medila smreka po vsej naši domovini. Takih let je bilo kar nekaj in tista leta se je rada izkazala tudi jelka. Leta 1943 in 1949 je dobro medila smreka, prav tako tudi leta 1961, in to na višinah nad 900 m.

Medenje smreke delimo na dve časovni obdobji in dve višini ter na dve skupini povzročiteljev mane. Časovno določamo medenje na smreki od zadnjih dni aprila do Medarda, povzročča pa ga veliki kapar (velika lekanija), predvsem na močnih vejah vrhov redkeje rastočih in nižje ležečih zavetrnih sestojih, pa tudi na posameznih in mladih drevesih. Paša traja od 3–15 dni, in če preveč ne botrujejo ledeni možje, je kar izdatna. Celo sredi Ljubljanskega barja večkrat med. Med je prvovrsten in dolgo tekoč. To pašo pričakujejo predvsem čebelarji na stalnem mestu.

Po Medardu, lahko pa že prvi teden junija, povzroči medenje mali smrekov kapar (mala lekanija). To je najpomembnejše medenje na smreki. Na enem mestu lahko traja tudi več kot 15 dni, vendar se vsake tri dni, odvisno od temperature in osvetljenosti območja, pomakne za 100 m višje. Najbolje medijo zdravi gosti sestoji na zavetrnih vzpetinah. Zgodi se, da izvrstno med ena stran doline. Samo dva kilometra stran je donos pol manjši. Podobno se je

zgodilo tudi meni, ko sem postavil čebele na odlično mesto. Na 100 poganjkov je bilo kar 118 malih kaparjev v toplem zavetrnem sestoju. Zgodilo pa se je, da so se čebele usmerile v 750 m oddaljen sestoju na drugi strani doline. Tam je vzorec vseboval celo nekaj manj kaparjevih samic. Čebele so se kljub temu odločile za daljšo pot in na njej porabile precej donosa. Od tega primera dalje svojo odločitev za smekovo pašo preverjam tudi s čebelami.

Donos na paši, ki jo povzročijo mali kaparji, ni izjemen, je pa stalen in ga ne ustavi še tako močno deževje. Pogoj za to zanesljivost je samo toplo vreme. Moj pokojni mentor je ženo redno spraševal o jutranji temperaturi na Kredarici in zatrjeval, da za medenje smreke ne sme biti nižja od 5 stopinj Celzija. Tudi kaparjevih samic ni štel. Za odločitev mu je bilo dovolj, da je začel na precej znanem stojišču cveteti bezeg in da se ne obeta ohladijev. Zatrjeval je, da je to najpomembnejše za dobro bero. Nekateri izkušeni čebelarji na Gorenjskem in Štajerskem odlično poznajo svoj okoliš medenja smreke, zato bi lahko gornjim vrsticam še kaj dodali.

Leta 1987 je na celotnem alpskem območju v Sloveniji smreka medila dobro in zelo dolgo. V strmih legah, v katerih so čebele dosegale višje ležeče terene, so nekateri kar pozabili, da morajo čebele prepeljati na višje ležeča stojišča. Tudi pašo na jelki so zamudili, ker je začela mediti že v času, ko bi sicer morali čebele prepeljati na višinsko smreko ali kostanjevo bero.

Približno v drugem tednu medenja kaparja, se junija (lahko tudi že od začetka) na smreki lahko močno razvijejo uši iz družine cinara. V nižinah predvsem rdečerjava uš, ki lahko skokovito poveča donose. Pod smrekami je polito kot v jelovem gozdu. Na vseh višinah se pojavlja puhasta progasta uš (costata). Njena prisotnost in mešanost gozda z macesnom, na katerem je prav tako nekaj vrst uši istih lastnosti, nam glede na odstotek izkazuje verjetnost strjevanja medu v satju. Tretja vrsta uši na smreki, ki prav tako zelo dobro izloča mano, je velika črna lahnida in je pomembnejša v višjih legah. So leta, ko medenje na smreki povzročajo povečini uši in je kaparjev le za ohranjanje vrste (1991). Druga leta pretežno medijo kaparji (1987). Največkrat je paša kombinirana (1976). Kadar je razvoj ušic množičen, moramo proti koncu paše paziti, da se med v satju ne strdi. Prevažalci v tem primeru hitro odpeljemo. Kadar pa že ob odločitvi opazimo močan razvoj costate (glej prispevke g. Šivica) in bo medenje pretežno iz ušic, se moramo izogniti granitnim in gramoznim tlem. Izberemo stojišče na bolj kisli podlagi in brez macesnovih rastišč. Mnogi vedo to iz prakse, lahko

Prvi znak, da so povzročitelji gozdnega medenja dobro razviti, so mravlje, ki se vzpenjajo po drevju.

pa se ravnamo po podrašču. Znana so območja, na katerih se med v satju tradicionalno skoraj vsako leto trdi. Samo nekaj kilometrov za hribom, pri sosednjem čebelarju, tega problema skoraj ne poznajo (tak primer je znan celo pri jelki). Skrivnost tiči v kombinaciji zgoraj opisanega.

Smrekovec je vedno mešan med, ker je paša kombinirana z drugimi drevesi, podrastjo in planinskimi travniki. Najboljša dopolnitev so malina, javor, jesen ali medenje jesenove gnezdate uši, lipa, jelka in kostanj. Macesen dokaj redno dobro (po našem prepričanju nezaželeno) med. Bolj redko, lahko pa zelo močno zamedu tudi bor. Vse to, v zadnjem času pa tudi zmanjšanje onesnaženosti, spodbuja našo odločitev za prevoz na smrekovo pašo. Mnogi smo panje postavili že v sneg, pa so bili kljub temu pozneje polni. Tudi čebele se stalno lepo razvijajo. Medardovih 40 nestanovitnih mrzlih dni in noči oz. vdorov hladnega zraka pa je že preprečilo marsikatero dobro smrekovo letino. Za višinsko smreko se vreme že bolj ustali, vendar se med nekoliko raje trdi v satju. Za odločitev je zelo pomembna tudi ocena gostote in razvoja mravljišč (rdeča gozdna mravlja). Da pa česa ne spregledamo, prebrskamo zapiske minulih let in se pogovorimo s prijateljem – domačim čebelarjem.

Začetek medenja pokažeta tehnična in let čebel. Topli, vlažni zrak ga pospešuje, dobrodošle so tudi blažje padavine. Suh veter in ohladitve medenje onemogočajo. V letih, ko medenje povečini povzročajo uši, se lahko po enem hudem neurju donos zmanjša za polovico. Če se neurja ponavljajo, je upov lahko hitro konec. In ne nazadnje, čebele postavljamo na toplo sončno mesto sredi izbranega gozda. Stojišče naj bo obvezno neposredno nad mrzlim slojem zraka, ki se zjutraj zadržuje v dolini. Tako čebele prvi teden v krogu enega kilometra najprej dosežejo nižje predele, v drugi polovici paše pa zgornje do višine 950 m. Nato pazljivo izberemo trenutek, kdaj bomo čebele prepeljali nad to višino. Paziti

pa moramo, da imamo urejena dovoljenja in da s čebelami ne oviramo domačih čebelarjev, moidočih ali živine.

Odločitev za prevoz na hojevo pašo je precej bolj zapletena in zato tudi težja.

JELKA zelo dobro medi povprečno na vsakih 11 let enkrat in takrat lahko celo poletje. Na zelo majhnih lokacijah dobro medi tudi dvakrat in krajši čas, lahko pa tudi sploh ne medi. Zgodi se, da jelka medi muhasto, to je v pasovih in časovno različno ... Včasih samo na višini okoli 800 m ali samo v toplih legah vznožja večjih gozdov (1989), lahko samo pol junija in julija (največkrat) ali pa začne mediti v začetku avgusta, sredi septembra, celo šele oktobra, ko smo čebele že zazimili. Leta 1987 je na Glažuti kljub nizkim temperaturam teklo od jelk cel deževen oktober in do snega. Lahko medi kisló (grenko) in čebele ne nabirajo ali nabirajo samo kakšen teden ali dva, nato prekinejo in potem zopet »primejo«. Lahko je celo sezono polito od izličene mane, prisotnih je veliko število ušic, pa vendar so panji na koncu bolj prazni kot polni (1990, Hrušica). Zgodilo se je, da so medile samo stare jelke v le kilometer širokem pasu. Za posamezna leta je značilno boljše medenje v toplejših legah, druga na bolj vlažnih in osojnih področjih ... Ušice so pogosto v dobrem tednu tudi množično poginile (1991, Notranjska).

Spadamo med redke čebelarske narode, ki najbolj poznajo skrivnosti medenja jelke. Veliko vzrokov za ta pojav je še neodkritih. Ko se je uveljavila pridelava sladkorja in so naši dedje lahko ustrezno zazimili čebele, je postala jelka izkoriščana paša. Prvi prevozi so bili v letih 1908, 1911 in 1917 z vpregami v podkriške vasi. Leta 1928 je bila moderna (že na tovornjakih in z železnico) množična selitev na Ig, v Logatec in Cerknico. Od tistih časov nam je jelka izziv, upanje, odrešitev in razočaranje. O medenju jelke je pri nas prvi začel pisati Koprivc, nato Petermel, prof. Rajič, dr. Rihar, inž. Šivic, Grajš ..., kasneje pa še nekaj odličnih praktikov. Žnidaršič je v začetku stoletja ustanovil opazovalno službo medenja, ta pa pomeni dragocen vir podatkov. Žal se je to delo nekaj časa zanemarjalo. Delna vrzel je tudi pri prenosu znanja v znanstvenem vrhu. Naši mladi raziskovalci bodo v mnogočem vnovič orali ledino. Med čebelarji je veliko razlag o pojavih medenja na jelki. Še več pa na napak, posebej pri postavitvi čebel na osnovi starega gesla »če bo, bo za vse dovolj«. Na hojevi paši se to pojavlja od leta 1929 dalje, že prej pa na ajdovih pasiščih.

Jelka pri nas predstavlja že manj kot četrtno vseh iglavcev. Razmeroma hitro jo uničujejo gozdarji, divjad, gozd in kisel dež. Izvrstno medi

na Notranjskem, Kočevskem, na območju Krma, Snežnika in Javornikov, na Pohorju, v Trnovskem gozdu in na Dolenjskem. Tudi na Gorenjskem in v Savinjski dolini še točijo hojevec. Tam so najbolj veseli, če med smrekovo pašo zamedijo še jelka, da ni treba prevažati. So leta, ko jelka medi v vsej Srednji Evropi in pri nas skoraj v vseh gozdovih. Takemu letu lahko sledi samo medenje v predelih, v katerih je prejšnje leto ciklus izostal. To je značilno za Gorski Kotar, severno stran Pohorja ter nekatere predele na Dolenjskem. Zato ni dobro postaviti čebel v gozdove, ki so prejšnje leto odlično medili. Še posebej, če smo proti koncu medenja opazili veliko sovražnikov zelene hojeve ušice ali nenadno zgodnjeavgustovsko odmrtnje teh ušic. Preprosto rečeno, narava je ustvarila ravnotežje in bogatemu pojavu medenja se je uprlo tako drevo kot gozdna združba. Ob tem bodo znanstveniki imeli največ dela. Ali ni nekaj podobnega v zvezi med pojavom plodov in polhov, v izmenični rodnosti neoskrbovanih sadnih dreves itd.

Na jelki poznamo predvsem tri povzročitelje mane:

1. Mali kapar lahko že maja ali v prvi polovici junija povzroči kratkotrajno pašo.
2. Zelena hojeva ušica je najpomembnejši povzročitelj medenja.
3. Velika rjava hojeva uš se pojavlja v velikih kolonijah ob dobrih letinah (brstna uš je bolj škodljivca) in šele ob koncu julija in avgusta odlično izloča mano (1976).

Za dolgoročno napovedovanje oziroma pričakanje medenja jelke je do neke mere pomembno Wolfovo število. Iskanje zaporednosti oziroma napovedovanje samo po statistični metodi in verjetnosti pa nas zavede od iskanja vsako leto različnih, neposrednih vzrokov in kazalcev medenja. Zato za vsako posamezno leto sicer lahko upoštevamo dolgoročne napovedi, predvsem pa upoštevamo sestav pasne slike od prejšnje jeseni do začetka medenja. Daleč najbolj pomembno je upoštevati stopnjo razvoja povzročiteljev medenja na jelki in stanje dreves. Vreme in moč svetlobe sta pomembna bodisi kot spodbujevalna ali kot omejevalna dejavnika paše. Prav zato še toliko bolj velja pravilo, da je treba gozd obiskovati prek celega leta. Po začetku medenja septembra in kasneje jeseni lahko najbolj zanesljivo napovemo dobro hojevo letino naslednje leto. Torej je dolgoročna napoved sicer možna, a nič več kot to. Kadar začne mediti pozno jeseni, je dana možnost za nov ciklus razvoja zelene hojeve ušice. Ker je število sovražnikov manjše, bo zabeleženih zelo veliko jajčec, ta pa bodo kljub velikim zimskim izgubam prezimila v neprimerno večjem številu kot druga

leta. Ob ugodnih pomladnih razmerah bodo pramateri nadaljevale silovit razvoj populacije do poletja in še dlje. Če bo drevesni sok, ki ga črpajo ušice, pravega sestava, je paša tu. Torej »črpalke in prava surovina, sicer ne bo nič«.

Prvi ogled moramo opraviti do 15. marca! Aprila si gozd ogledam samo enkrat, maja pa večkrat, in sicer tako smrekove kot jelove gozdove. Rezultate si zapisujem za celovito pašno sliko. Bolj ko se bliža čas paše, bolj moram slediti dogajanju, povezanim s pašo.

Medenje se rado seli z enega konca gozda na drugi konec. To je pomembno tudi v letinah, »ko med vsak kol«. 1987 je bila praktično zadnja zares obilna hojeva letina. Medila je vsa logaška planota, pa tudi drugod je bilo medenje obilno. In vendar je julija najbolj medilo na območju Dolge doline, avgusta pa je najbolj medila v smeri Meniševskih senožeti. Medenje se je nadaljevalo tudi septembra. Tedaj je precej bolje medilo v Javornikih, največ pa so čebele nabrale v okolici Milanovega vrha. Kljub višji nadmorski višini je medilo še oktobra. Selitev medjenja na smreki pokažejo mravlje in smer čebel, na hoji pa predvsem primerjava donosov med posameznimi obdobji na različnih predelih istega gozda ali območja, lahko pa tudi natančno štetje svežih izločkov.

Odločen je torej izbor stojiša. V jelov gozd nikoli ne vozimo na upanje. Mnogo nam pri odločitvi pomagajo tudi lastni opazovalni panji, nameščeni na najbolj obetavnih položajih. Poiskati najboljše položaj in tam ostati sam so že kar »sanje«. Odločim se pri zadnjem ogledu. Zgodi se, da so tiste dni močne plohe. V tem primeru pazim, da šašov ne zmoči močno. Ob silovitem neurju izberem drugo stojišče, zlasti če ugotovim, da je poginil velik odstotek uš. Jelka kakšno leto po vsakem naliwu znova zamed. To se zgodi zato, ker se je uš prilagodila naši klimi. Nasprotno pa huda suša in neznosna vročina ne dajeta upanja za dober donos. Čebele nabirajo samo zjutraj in zvečer. V letih zgodnjih prevozov je bolje izbrati prostor v polsenci, proti jeseni pa je bolje, če panje postavimo na sončno mesto.

Kdaj prepeljemo na hojevo pašo je za marsikoga veliko vprašanje, mnenja in izkušnje pa se razlikujejo. Ksodar pašna napoved kaže, da bo obilno medilo, ali kadar tehničar že kaže donose, se odločimo za takojšen temeljit ogled in takojšen dovoz! Na vsak način jelka v dobrih letih med precej bolj kot vse druge paše v istem času pri nas. Drugi razlog in motiv sta cena in možnost za prodajo. Čisti hojevec je prvovrsten izvozni med. Zato rojev ne vozimo na kostanj, ampak pravilno ocenimo, kdaj bomo iz jelovega gozda odpeljali čebele na podmlajevanje. Ob dobrem

medenju bomo tako imeli precej več medu, zanj pa bomo tudi iztržili več kot tisti, ki bodo vozili najprej na kostanj. Tudi čebele bodo na koncu enako močne. V letih, ko jelka samo »veliko« obljublja, pa prepeljemo čebele na višinsko smreko, kostanj ali na kakšno drugo spodbujevalno pašo. S pašo na jelki pa tisto leto raje počakajmo.

Priznati je treba, da je jelka ob žepku najbolj problematična paša in za čebele težka. Običajno je pasišče prenasršeno, in če v takem primeru čebele paberkujejo dolgo v avgust, se bo svetilo skozi ulice. Rezultati takega ravnanja se bodo kazali še v višku naslednje sezone. Temu pogostemu pojavu se izognemo tako, da izberemo primerno stojišče in da čebele na njem pravilno razvrstimo, s pravočasnim in pravilnim točenjem medu in mladimi maticami. Poleti in jeseni pa moramo maticam v plodišču dovolj zgodaj v plodišču priskrbeti prostor za zaleganje. To dosežemo na že večkrat opisan način. Pri tem opravi in posebej na hojevi paši so se zelo dobro obnesle različice AŽ panjev, v katerih lahko povečujemo prostor v plodišču, še posebno nazaj (zaklade Francič-Debelak, Ličenov 3-etažni ter Grajčeva, Riharjeva in nekatere druge različice AŽ panjev). Najbolj je usmerjena Grajševa različica, saj poleg horizontalne tehnologije nabitke še bolj usmerja v medišče. Vsi ti panji so bolj ali manj zamudni za opravljanje, zato zahtevajo večšega čebelarja, v njih pa lahko razvijemo močne družine tudi na tovrstnih panjih in maso čebel obdržimo pozno v poletje. To pa je eden pomembnih pogojev za odločitev za prevoz na hojevo pašo.

Ne glede na vse povedano, lahko paša na jelki tudi v najboljših letih nenadoma odpove. Za to je dovolj dokazov, šolski primer pa je iz leta 1928, o katerem na naših sestankih krožijo prave legende. To leto je jelka začela močno mediti že 14. julija. Medila je samo 6 tednov, vendar so bili donosi rekordni. Kaj pomeni opazovalna služba, je takrat dokazal znani čebelar Arko, ki je o medenju jelke nemudoma obvestil čebelarje. Tedaj so čebelarji od blizu in daleč v nekaj nočeh pripeljali na tisoče panjev. Ko je jelka v začetku avgusta popolnoma prenehala mediti, je bil rezultat jase. Še najbolj tistim, ki so najprej peljali na zanesljivo kostanjevo pašo, potem pa štiri dni čakali, da so čebele mano sploh prijele.

Ko pripeljemo na pasišče, uredimo napajalnik, na nekaterih območjih pa tudi potrebno zaščito pred medvedom. Če smo čebele pripeljali s kostanjeve ali lipove paše, jim še pred svitlom nalijemo raztopino, ki smo ji iz stare zaloge dodali hojev med ali ekstrakt jelkinega olja. Pomagamo si lahko tudi s sesekljanimi in prevretimi poganjki. Najboljši rezultat dosežemo, če pri

tem izrabimo še nalet čebel. To storimo samo, če v bližini ni tujih čebel. Ko pripeljemo na stojišče, odmaknemo opazovalni panj za nekaj 10 metrov in ga odprtega obrnemo v nasprotno smer. Če je čebelarstvo večje, pa tako umaknemo najmanj teden dni prej pripeljane rezervne panje. Točno na isto mesto postavimo pridobitne družine. Donos je občuten že prvi dan, poleg tega pa se dodatno okrepijo še pašne čebele. To seveda pomeni precej kilogramov medu. Odmaknjenim družinam dodamo v pitalnik vodo, tako da jih pozno popoldne že lahko odpeljemo, najboljše v domačo oskrbo ali na cvetlično pašo.

Ob koncu naj vam še izdam, da sem že večkrat precej pozno prepeljal svoje čebele na

podmlajevanje in prezimovanje. Leta 1987 šele 4. oktobra, in to s polno zalogo hojevca. V mediteranskem pasu so čebele brez težav prezimile. Ob vsaki odločitvi za prevoz na hojevo pašo se ravnam po izročilu, da se na jelko vozi, kadar zares medi, vendar tedaj takoj, in da se čebelarsko leto začne 1. avgusta. Hkrati s tem ali nekaj pozneje se tudi narava začne pripravljati na morebitno medenje jelke v prihodnji sezoni.

Vse, kar sem povedal, temelji na mojih izkušnjah. Kot večina prevažalcev, sem si jih tudi jaz nabral ob uspehih in razočaranjih. Vesel bom, če bom komu olajšal odločitve za prevoz na gozdno pašo, saj je prav ta naša največja možnost, kljub temu da o njej pa vsi še premalo vemo.

MOJE IZKUŠNJE PRI PREVOZIH ČEBEL NA HOJEVO PAŠO

MARKO DEBEVEC

K pisanju tega članka sta me spodbudila zlasti nevednost in površnost čebelarjev v zvezi s prevozom čebel na hojevo pašo.

Kot je znano, je povzročitelj pravega in dolgotrajnega hojevega medenja zelena hojeva uš. Vsak malo večji čebelar bi moral pred prevozom čebel v gozd to zeleno hojevo uš tudi poiskati. Določiti bi moral prostor, kjer so se te uši najmočnejše razvile, in poiskati tri do štiri generacije različno starih uši. Te so lahko velike od 0,5 do 5 mm, tako da jih na beli podlagi zelo dobro vidimo. Za belo podlago ponavadi uporabimo belo blago ali pa streho oz. pokrov blaga avtomobila. Odlomimo nekaj hojevih vej, pod katerimi je gozdna podrast že pokapana od uši. V eni roki držimo hojevo vejo, z drugo roko pa močno udarimo po njej. Na beli podlagi nato opazujemo, ali so uši odpadle, določimo njihovo število in velikost različnih starosti. Zelo pomembno je poiskati več generacij uši, saj po njih lahko sklepamo o dolgotrajnosti medenja. Če je pokapanost na podrasti skoraj nezatna in je majhno število uši, majhen pa je tudi generacijski razpon, se prevoz čebel v gozd skoraj gotovo ne splača.

Toda tudi veliko število uši, močna pokapanost podrasti ali veliko generacij uši še ne pomeni stoddotnega dobrega medenja hoje. Tak primer se je zgodil lani v Ravniku in Hrušici pri Logatcu, ko so bili vsi pogoji za razvoj uši idealni, klimatski pa so se

nenadoma tako poslabšali, da je propadlo več generacij naenkrat. To se je zgodilo zaradi močne in suhe vročine prek 30 °C. Poleg navedenih pogojev mora biti za medenje v gozdu tudi prava količina nasičene vlage na podrasti. Pomembne so tudi nočne temperature, saj ne smejo pasti pod 10 °C. Idealno pa je, če je le-ta 13–16 °C in relativna vlaga 100-odstotna vsaj do 11. ali 13. ure. Huda suha vročina z močnim južnim vetrom zelo slabo vpliva na medenje in razvoj uši.

Veliko napako delajo tudi čebelarji, ker se takoj odločajo za prevoze čebel, ko slišijo za dobre donose na neki opazovalni postaji. Pred prevozom čebel se mora čebelar prepričati, kaj prav tedaj medi. V gozdu lahko en opazovalni panj iz podrasti nabere tudi do 3 kg medu. Ko bomo na pašo pripeljali več sto panjev, pa se bo donos zmanjšal na nekaj deset kilogramov. Prav to se je zgodilo pred dvema letoma v Ravniku, ko je opazovalna tehnica 15. – 20. septembra pokazala 2–3 kg donosa. Čebelarji so pripeljali več kot tisoč panjev čebel. Kljub temu da je bilo tedaj pod hojo dobro pokapano, pa ta ni medila. Opazil namreč nisem niti ene same čebele na hoji, ampak so nabirale na podrasti, ki je res dobro medila za določeno število panjev. Vsi čebelarji, ki so se odločili za prevoz, so naredili tri velike napake: niso se prepričali o izvoru medenja; 15. septembra čebele v

gozdu – pa če hoja še tako med – nimajo kaj iskati, saj je tedaj že čas zazimovanja čebel. Podrast je nekaj dni po obilnem deževju nehala mediti in mnogi čebelarji so morali po 100 km daleč, da so čebele za zimo krmili!

Zanesljiv podatek, da med hoja, je, da tehtnica pokaže zelo dober donos, med v satih mora biti temnozeleno barve, čebele dobro obletavajo iglice hoje. Nikoli ni najbolje, če čebele pobirajo mano na podrast.

Zelo slab znak za medenje je, če opazimo, da hojeva drevesa obletavajo ose.

Z Janezom Šviglom iz Kamnika pod Krinom – on je zelo dober poznavalec gozdnega medenja – sva se strinjala v mnenju, da so za hojevo ali smrekovo medenje v gozdu klimatski pogoji idealni takrat, ko tu najdemo več raznih vrst gob.

Ob lokalnem pojavu gozdnega medenja pa je odločilnega pomena tudi majhna oddaljenost stojišča od mesta medenja.

IZKUŠNJE IZRABE GOZDNE PAŠE V AVSTRIJI, ŠVICI IN NEMČIJI

mag. JANEZ POKLUKAR

Pri pregledu dejavnosti čebelarjev na področju gozdne paše v deželah osrednje Evrope je prav, da začnemo s Švico. Tam je namreč Ulrich Kramer že leta 1884 na nekem srečanju prvi poročal o možnostih za ustanovitev čebelarke opazovalne službe medenja. V predavanju je ugotovil, da je treba za uspešno čebelarstvo ustanoviti enotno vodene opazovalne postaje. Že 1. novembra 1884 so švicarski čebelarji ustanovili prve štiri opazovalne postaje. Iz tega skromnega začetka se je razvila kasnejša opazovalna služba medenja; danes obsega 65 opazovalnih postaj. Že v obdobju ustanavljanja opazovalne službe je U. Kramer označil njene poglavitne naloge:

- raziskovanje pašnih in meteoroloških dejavnikov v okolici opazovalnice,
- pomen paše in klime za čebele na opazovalni postaji,
- raziskovanje življenja čebel,
- izbira plemenskih čebeljih družin na podlagi donosnosti,
- uvajanje tehnološko-tehničnih kakovosti v čebelarstvo.

Opazovalec na postaji za ugotavljanje medenja ne more biti vsak. Potreben je izobražen čebelar, ki ga odlikujejo natančnost, poštenost in ljubezen do narave. Čebelarški ideal mora imeti prednost pred materialnimi koristmi. Za svoje delo mora pred čebelarji in seboj prevzeti polno odgovornost.

Rezultati gibanja tehtnic so med opazovalnimi postajami močno različni. Rezultate

gibanja tehtnic iz ene opazovalne postaje vedno primerjajo z rezultati gibanja tehtnic na sosednjih opazovalnih postajah in sestavljajo koledarje paš. Ti označujejo približne časovne roke pojava paš na vsakem območju posebej. Pri delu si močno pomagajo z opazovanjem časa cvetenja posameznih rastlin in njihovega sovpadanja s časom posameznih paš. Vsak opazovalec mora zato poznati osnove fenologije posameznih rastlin, to je čas rasti listov in pojava cvetov. Menijo, da so rastline veliko bolj natančne pri spremljanju mikroklimatskih vplivov opazovanega okolja kot pa tehnični pripomočki (termometer, higrometer, barometer). Zato so za čebelarstvo zanimive vse fenološke faze opazovanih rastlin od pomladanske ozelenitve do jeseni. Kot začetek cvetenja neke rastline določajo tisti razvojni stadij rastline, ko cvete ena tretjina cvetov. Opazovane podatke skrbno zapisujejo in na podlagi večletnih opazovanj sestavljajo pašne koledarje.

V okviru opazovalne službe so za vsako postajo posebej potrdili zvezo med klimatskimi vplivi in donosom medu. Razpolagajo z dolgoletnimi podatki, ki jih statistično vrednotijo s pomočjo računalnikov. Njihov cilj je prognoza paš. Pokazalo se je, da na podlagi dejanskih meteoroloških dejavnikov in opazovanja rastlin lahko precej bolj natančno napovemo pašo kot na podlagi koledarja.

V novejšem času imajo čebelarji možnost za spremljanje dolgoročne vremenske na-

povedi. Če je ta informacija dopolnjena z izkušnjo čebelarja o posameznih fenoloških fazah rastlin in s pašnim koledarjem, potem lahko čebele ob pravem času dokaj natančno pripravimo na pašo.

V zadnjem času se pojavljajo mnenja, da opazovalna služba v okviru sedanje organizacije ne izpolnjuje vseh pričakovanj sodobnih čebelarjev in da bo potrebno stvar modernizirati ali ukiniti. Ne smemo pa pozabiti, da je precej opazovalnic medenja na negozdnih kmetijskih površinah.

V Avstriji in Nemčiji menijo, da je za večjo pridelavo temnih gozdnih medov najprimerneje izobraziti čebelarje in jih naučiti opazovanja danih pašnih pogojev in tudi izkoriščanja le-teh. Podatkov o javnih opazovalnih postajah medenja nimamo. Iz zasebnih stikov pa lahko potrdim, da številni čebelarji postavljajo po nekaj svojih družin na več mest, ki kažejo obetavne znake medenja. Ko se medenje pojavi, pa na to mesto prestavijo več svojih družin. Pašnemu koledarju pripisujejo velik pomen, saj vsak resen prevažalec čebel potrebuje zanesljiv časovno določen vrstni red paš.

V Nemčiji podrobno preučujejo biologijo povzročiteljev gozdnega medenja. Zato imajo na voljo zelo bogato in kakovostno literaturo. Podrobnejše preučevanje povzročiteljev medenja pa zahteva tudi dobro znanje nemškega jezika.

Najpomembnejši povzročitelji gozdnega medenja so zelena hojeva ušica, mala lekanija, rjava smrekova ušica in puhasta črna smrekova ušica.

Pozno jeseni je na kvadratnem mestu hojevih vejic lahko od 1 do 100 jajčec zelene hojeve ušice. Veliko jajčec pa še ne zagotavlja pojava paše v naslednjem letu, čeprav povečuje možnosti zanjo. Pomembnejše je štetje zarodnic v začetku maja. V tem času je na m² lahko od 1 do 20 zarodnic. Štejemo jih vnovič mesec kasneje, to je v začetku junija, razmnoževanje populacije pa primerjamo z generacijo ušic F₁. Z vnovičnim štetjem ušic julija lahko neposredno pred prevozom čebel na hojevo pašo določimo mesto, na katerem bomo v okviru danih možnosti dosegli največje donose medu.

Prva informacija o morebitnem medenju smreke v naslednjem letu je število ličink male lekanije, ki so se ujele na lepljive steklene plošče, nastavljene pod smrekami. Tako lahko zanesljivo določimo mesta, na katerih naslednje leto smreka z malo lekanijo ne bo medila. Steklene plošče nastavljamo od 1. do 15. avgusta. Pozimi lahko zimske ličinke štejemo pod luskami smrekovih vejic. Na vsaki vejici lahko najdemo do 2 ličinki. Meritve opravljamo na mestih, na katerih smo že avgusta ugotovili veliko število ličink lekanije. Namen tega štetja je najti mesta z najboljšimi izgledi za kasnejšo pašo, namen štetja odraslih lekanij maja in v začetku junija pa predvsem odločitvi, koliko čebel bomo peljali na pašo in kam.

Za napoved paše, ki jo povzroča rjava smrekova ušica, ni zanesljive metode. Možno je samo junijsko opazovanje majskih poganjkov. Z dva ali trikratnim opazovanjem majskih poganjkov skušamo ugotoviti, kdaj so se ušice množično razširile, kako močna je krilata F₂ populacija in kako močne so kolonije ušic na majskih poganjkih.

Med puhaste smrekove ušice zelo hitro kristalizira. Opazujemo lahko krilate ličinke generacije F₁, kako se ob koncu junija in v začetku julija množično širijo v nove smrekove sestoje. Sredi julija lahko natančno opazujemo moč kolonij.

Izkušnje so pokazale, da letu, ko medi vsak kol, sledi brezpašno leto. V tem letu se zopet vzpostavi normalno razmerje med gostiteljem-drevesom in povzročiteljem medenja. V tem letu se običajno zmanjša tudi število naravnih sovražnikov ušic in lekanij.

Avstrijski čebelarji zelo uspešno prenašajo praktična spoznanja nemških čebelar-skih strokovnjakov. Veliko so prispevali k skupnemu znanju povzročiteljev gozdnega medenja. Na kratko si oglejmo najpomembnejše ugotovitve.

Zelena hojeva ušica zaleže od 25. oktobra do sredine novembra številna zimska jajčeca. V začetku so temnozeleni, kasneje črna. Konec marca in v začetku aprila se iz preživelih jajčec izležejo ličinke

zarodnic (Fundatrix) in zasedejo eno – do triletno poganjke. V začetku maja se izleže generacija F_1 (do 8 potomcev iz ene zarodnice). Prvi osebki generacije F_2 se pojavijo konec maja. Pozneje ločevanje generacij zaradi njihove prepletenosti ni več mogoče. Konec maja že lahko opazimo prve obiske čebel na hoji. Če je na kvadratnem metru vej 20–30 ušic, je to zelo ugodno. Ušice sesajo do desetletne poganjke. Na majskih poganjkih sesajo le mlade ušice. Generacije s krili so opazne konec septembra, posamezni primerki tudi sredi aprila. Opazili so tudi selitev brezkrilnih generacij na krajše razdalje (pešačenje in plezanje na sosednja drevesa). Konec avgusta je opazno naglo zmanjšanje števila ušic na hoji.

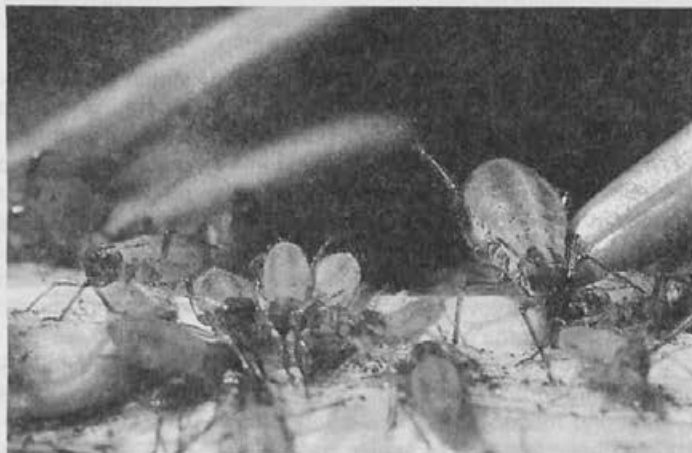
Jeseni leta 1967 so zelene hojeve ušice zalegle veliko zimskih jajčec. Kljub množičnosti v letu 1968 so ušice sesale posamezno. Hojeve veje so bile približno enako zasedene celo poletje do avgusta. V tem času je prišlo do velikega zmanjšanja populacije. Najbolj zanesljiva meseca za napovedovanje paše sta maj in junij. Za medenje je ugodno, če je na kvadratnem metru od 20 do 25 ušic. Avtor ni opazil, da bi ose uničevale ušice. Čim dlje traja paša, tem več je počrnelih čebel.

V desetih letih se pojavita le dve izraziti paši na lekaniji. Razvoj male in velike lekanije je pogosto vzporeden. Mala lekanija se najraje naseli na malo razvejanih poganjkih. Smreka gostitelj je po pravilu stara več kot 30 let. Velika lekanija pa,

nasprotno, običajno zasede mlada, bujno rastoča drevesa. Marca in aprila mravlje (*Formica polycytena*) skrbno pazijo na lekanije. Zajemavci vsako leto celo do 90 odstotkov zmanjšajo populacijo lekanij. Pepelasta plesen na iglicah je znak, da so bile nekoč na smrekovih vejicah že kapljice izločkov lekanij. Napoved paše je najbolj zanesljiva po prezimitvi, to je marca.

Lekanije živijo v endosimbiozi z glivicami Ascomycetes. Glivice so prilagojene simbiozi z lekanijami in ne sporulirajo. Brez gostitelja same niso sposobne preživeti.

Glivice so različnih oblik, velikosti 2–20 μ , najdemo pa jih v hemolimfi samičk lekanij. Sodelujejo že pri razvoju jajčeca lekanije, in sicer v natančno določeni količini, to je od 10–15 glivic. Med zorenjem jajčeca večkrat predrejo celično membrano jajčec in se naselijo vanj. Membrana se po njihovem prodoru hitro zapira. Ko je embrionalni razvoj že dovolj daleč, gost preide iz maščobnih teles v limfo ličinke. Ko propade lekanija oz. ličinka, propadejo tudi glivice. Jajčeca z moškimi dednimi zasnovami skoraj ne vsebujejo endosimbiontov, prav tako tudi ne krilate generacije lekanij. Malpigijska telesa lahnid pa so pravzaprav neizrabljena. Endosimbionti so prevzeli dejavnost ledvic pri lekaniji. Organizem lekanije je glede na presnovo beljakovin zaprt sistem. Lekanija ne izloča nobenih presnovnih produktov. Sladkega izločka lekanij ne moremo primerjati s sečem ali blatom drugih živalskih vrst, temveč bolj z mlečno

Dve generaciji lahnid, ki se razlikujeta po velikosti.

Manjši čebelarji uporabljajo za prevoze tudi prikolice za osebne avtomobile. Prikolica g. Ljuba Strune, člana ČD Borovnica (izdelal jo je F. Gorišek iz Lavrice pri Ljubljani).

Na pasišču se ena stran prikolice odpre kot knjiga in nastane čebelnjak z devetnajst AŽ panji.

žlezo. Vir mane je higiensko popolnoma čist.

Podobno je pri ušicah. Te so v endosimbiozi z bakterijami v posebnih telescih micetomih. Bakterije kot endosimbionti tudi tu popolnoma prevzemajo vlogo malpigijevih telesc – ledvic. Že mladi organizmi si morajo zagotoviti endosimbionte, moški osebki ušic pa si jih zagotovijo teže. Mana ušic je biološko popolnoma očiščena. Z dušikovimi snovmi v drevesnem soku se hranijo endosimbionti in ne pridejo v med.

Nenadno močno pašo čebele vedno izkoristijo bolje kot stalne manjše paše. Če

je v gozdnem sestoji 40 odstotkov hoje, lahko na hektar gozda pridobimo 178 kg medu. Optimalna postavitev naj bi bila tri družine na hektar. Ob močnem medenju pa je čebel lahko tudi precej več. Ose ušicam povečini ne škodijo.

Optimalni vremenski pogoji za medenje nastopijo tedaj, kadar je povprečna dnevna temperatura 21,7 °C in 69-odstotna relativna vlaga. Načelno so sončni dnevi tudi dnevi z medenjem, enako dobri so tudi oblačni dnevi pred dežjem. Izjema so zelo vroči dnevi z najvišjo temperaturo nad 32 °C.

Zelo velik je vpliv oddaljenosti stojišča od vira paše. Ugotovili so, da je ob lepem vremenu izkoriščenost hojeve paše 75-odstotna, če je oddaljenosti vira 500 m, 50-od-

stotna pri 1000 m oddaljenosti in le 33-odstotna, če je vir paše oddaljen 1500 m. Ob slabem vremenu izkoristijo na 500 m le polovico možne paše, na 1000 in 1500 m pa le eno četrtno. Različna oddaljenost čebel od vira paše sproža mnoge nespornizume med prevažalci in čebelarji na stalnem mestu. Razlike v izkoriščenosti paše so vedno največje v njeni začetni fazi. Pokazalo se je, da prevoz čebel močno spodbudi čebele k iskanju novih virov paše in da je najboljšo sredstvo za usmerjanje čebel.

Literatura je na voljo pri avtorju.

PRAVILNIK O IZKORIŠČANJU ČEBELJE PAŠE V SLOVENIJI

V letu 1981 sta v Uradnem listu SR Slovenije, št. 21/81, izšla pravilnika o načinu in pogojih izkoriščanja čebelje paše in o pogojih za vzrejo in promet s čebeljimi maticami. Določila obeh pravilnikov je bilo potrebno začeti izvajati najkasneje v treh letih po objavi.

Na podlagi drugega odstavka 27. člena zakona o ukrepih v živinoreji (Uradni list SRS, št. 17-1193/78) in drugega odstavka 272. člena zakona o sistemu državne uprave in o izvršnem svetu skupščine SR Slovenije ter o republiških upravnih organih (Uradni list SRS, št. 24-1149/79) izdaja Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

PRAVILNIK

o načinu in pogojih izkoriščanja čebelje paše

1. člen

Čebelja paša se izkorišča na podlagi pašnega katastra, ki določa zmogljivost in lokacijo pasišč in upravljalca posameznega pasišča.

Zmogljivost pasišča se določa glede na število čebeljih družin, ki se ob izdatnem medenju lahko pasejo na njem.

Organizacije združenega dela, društva, njihovi člani in njihova združenja iz 24. člena zakona o ukrepih v živinoreji določijo pašni kataster s samoupravnim sporazumom.

2. člen

Pasišče je območje, na katerem je izkoriščanje čebelje paše urejeno s pašnim redom.

V pasiščih so določene in označene lokacije stojišč, ki morajo biti med seboj oddaljena najmanj 100 metrov.

3. člen

S pašnim redom iz prvega odstavka prejšnjega člena se določa zlasti način prijavljanja čebelarjev za pašo, način dodeljevanja stojišč, čas dovoza čebel, postopek

čebelarjev ob dovozu in odvozu čebel in morebitne finančne obveznosti za organiziranje prognostične službe.

Pašni red za posamezno pasišče sprejme čebelarsko društvo, ki upravlja s tem pasiščem.

Čebelarsko društvo vodi podatke o pasiščih in njihovi izkoriščenosti (število družin na določeni lokaciji).

4. člen

Čebelarji se za pristop na pasišče prijavljajo v skladu s pašnim redom čebelarskim društvom. Čebelarji se vnaprej dogovarjajo z lastniki oziroma uporabniki zemljišč, na katerih so stojišča, o pogojih koriščenja teh zemljišč.

5. člen

Za območja pasišč se organizira opazovalna in prognostična služba o medenju v skladu s 24. členom zakona o ukrepih v živinoreji.

Opazovalna služba o medenju objavlja podatke o medenju preko sredstev javnega obveščanja.

6. člen

Čebelje družine morajo biti na stojiščih vidno označene s polnim naslovom lastnika in skupnim številom čebeljih družin.

Prevoz čebeljih družin spremlja čebelar.

7. člen

Organizacija združenega dela, društva, njihovi člani in njihova združenja iz 24. člena zakona o ukrepih v živinoreji organizirajo pasišča v skladu s tem pravilnikom najkasneje v treh letih po njihovi objavi.

8. člen

Ta pravilnik začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Št. 320/Č-022/80

Ljubljana, dne 12. maja 1981.

Predsednik
republiškega komiteja za
kmetijstvo, gozdarstvo
in prehrano
Ivo Marenk, dipl. inž. I.r.

ČEBELARJEVA OPRAVILA V MAJU

MARKO DEBEVEC

Maja je poglavitna čebelarjeva skrb, da čebele pravočasno nastavi, kot sem opisal že v prejšnjem prispevku. S tem bo preprečil, da bi čebele prehitro izrojile.

Ob dolgotrajnem slabem vremenu pazimo, da čebele niso lačne, saj morajo v satih vedno imeti vsaj 4–6 kg zaloge. Če pa je vreme ugodno, se čebelje družine lepo razvijajo in tedaj se pojavi problem pretiranega rojenja naše kranjske čebele. Zato bom v nadaljevanju prispevka opisal, kako preprečimo rojenje.

Kot sem že nekajkrat poudaril, je nastavljanje čebel v zgornji del panja najpomembnejši del spomladanskih opravil. Močnejše družine nastavimo prej, slabše kasneje. Približna meja za določanje moči družine je 7–9 satov zaloge. Nastavljanje družin še ne pomeni, da v zgornji del panja položimo satnike in delo je opravljeno. S tem pravzaprav nismo storili še ničesar, saj nastavljanje čebel brez prestavljanja vsaj 2–3 satov pokrite zaloge v zgornji del za čebeljo družino ne pomeni še ničesar.

Šele ko smo nad spodnjo sredino gnezda prestavili zalego, smo matico in čebeljo družino razbremenili mladih čebel, ki s svojim prevelikim številom in brezdeljem matico spodbujajo k zaleganju matičnjakov.

Že Žnidaršič v svojih zapiskih omenja, da v zelo ugodnih spomladih prestavimo v medišče vso zalego, v spodnjem delu panja pa pustimo le 1–2 sata z zalogo. Tako nastavljena družina redko izroji ali pa se to zgodi precej pozneje. Če je namreč matica normalno plodna, ji v plodišču AŽ panja hitro zmanjka prostora, če zaloge ne prestavljamo, in rojenje je neizbežno.

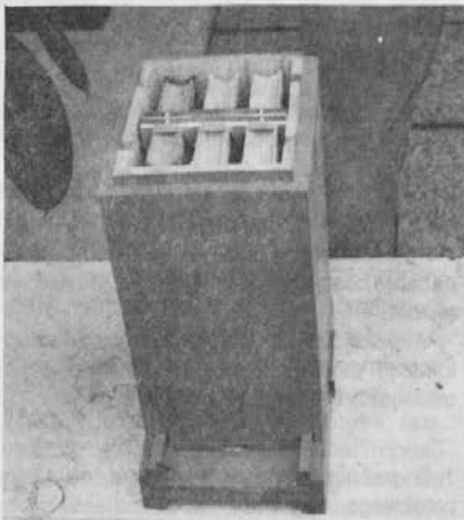
Čebelarji pa se najbolj motijo, ker razširjajo mediščni del panja in ob tem mislijo, da so čebelam dali več prostora in da zato ne bodo izrojile. Tako razmišljanje pa je napačno, saj čebeljega gnezda spodaj ni razbil in ne preselil čebel v zgornji del

panja. Velikokrat se zgodi, da je družina v plodišču polna čebel in zaloge, zato seveda izroji, še preden se čebele pojavijo v medišču. Upravičeno je, če izroji družina, ki je v zgornjem in spodnjem delu AŽ panja nabita s čebelami, zalego in medom.

Zelo primeren sistem čebelarjenja je, če družino prezimimo v zgornjem delu panja, torej v medišču. Ko pa je le-to polno zaloge in čebel, pa en ali dva sata s pokrito zalego in z matico prestavimo v spodnji del. Tako dosežemo, da nam ne izroji, panj je zgoraj in spodaj poln čebel, v takem panju pa tudi medu ne manjka.

Ob nastavljanju moč čebeljih družin ize-
načimo tako, da zelo močnim čebelam
vzamemo kak sat s čebelami in zalego ter
ga damo slabši družini z dobro matico.
Jalovo delo je, če pomagamo družini s
slabo matico, saj navadno izgubimo vse
skupaj.

Lahko se zgodi, da imamo ta mesec že
prve roje. Rojem moramo v sredino vstaviti

Maja že pričnem z vzrejo matic in naselim posebne plemenilčke lastne konstrukcije.

en izdelan sat, vanj pa čebele takoj izpustijo med, ki so ga prinesle s seboj. Preostali prostor napolnimo s satnicami, rojeve čebele pa jih bodo zelo rade lepo potegnile. Rojem dva do tri dni ne dajemo hrane, saj nam lahko pobegnejo. Nato pa jim v pre-

sledkih dodamo vsaj 2–3 kg sladkorja, da se v kratkem času razvijejo do polne moči. Zgodnji roji nam v dobrih letinah lahko kasneje prinesejo tudi nekaj medu. Če pa ob slabem vremenu ostanejo lačni, lahko celo propadejo.

ZDRAVSTVENO VARSTVO ČEBEL

Navodila čebelarjem za maj, junij in julij

mag. FRANC JAVORNIK

Ko se spomladi vreme toliko otopli, da se v panjih začne spomladanski razvoj čebeljih družin, mora čebelar še posebno skrb nameniti oceni zdravstvenega stanja svojih čebeljih družin in odkrivanju morebitnih okužb. Za to pa je bilo marca in aprila dovolj priložnosti.

Tisti čebelarji, ki so dali zimske mrtvice v pregled na pršičavost in nose mavost, so že dobili izvide pregledov, tako da so ob morebitni okužbi že lahko ustrezno zdravili in ukrepali. Kdor pa zimskih mrtvic ni dal pregledati, teh pa je večina, mora še naprej pozorno spremljati dogajanja pred panjem in v njem. Na ta način lahko odkrije nenormalno obnašanje čebel ali spremembe na zalegi in tako posumi v okužbo. Svoja opažanja pa mora takoj javiti pristojni veterinarski službi.

Letošnjo zimo je bilo dosti lepih izletnih dni, zato je nose mavosti malo. Kdor je dobil pozitiven izvid na nose mavost ali je opazil, da so mu čebele zamazale prednje stranice panjev, je gotovo ustrezno ukrepal že marca in aprila, saj je bilo za ukrepanje dovolj časa. Kljub temu pa moramo paziti na morebitne okužbe z nose mo in takoj ustrezno ukrepati. Za uspešno zatiranje

bolezni je zelo pomembna tudi ureditev higienskega napajalnika za čebele.

Kdor aprila ni ukrepal proti poapneli zalegi, se mu to zdaj lahko hudo maščuje, saj se je bolezen že močno razbohotila. Če hočemo čebelariti uspešno, se moramo tudi s to boleznijo spopasti že zgodaj spomladi. Če pa je panj že okužen s poapnelo zalego, torej če je bil okužen že lani, je potrebno vse čebelje družine preventivno zdraviti že zgodaj spomladi. Če pa poapnele zalege v čebelnjaku še nismo odkrili, moramo budno paziti na prve znake bolezni in nato takoj ukrepati.

Čebelje družine so zdaj že močno razvite. Mnogi čebelarji imajo že prve roje. Panji so polni zalege. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na hudo gnilobo čebelje zalege. Ob vsakem posegu v panj moramo natančno opazovati čebeljo zalego in tako stalno nadzirati morebitno okužbo.

V tem času pa se začenjajo nekatere dobre spomladanske paše, ki lahko trajajo tudi dalj časa. To moramo upoštevati zlasti pri morebitnem zdravljenju čebel. V ČASU PAŠE ČEBEL NI DOVOLJENO ZDAVITI Z ANTIBIOTIKI, KEMOTERAPEVTIKI IN AKARICIDI, saj se ta sredstva KOPIČIJO V MEDU IN GA ONESNAŽUJEJO.

MALI OGLASI

ZARADI smrti očeta prodam č.d. v 5, 7, 9, in 10 S panjih, prevozni čebelnjak TAM 5000, 1000 kg sladkorja in AL 4 S točilo za med, Vinko Martinčič ml., Cerklje na Gorenjskem, ☎ (064) 421-651 po 15.30 uri.

NAPRODAJ je arhiv prvega urednika Slovenskega čebelarja FRANČIŠKA ROJINE. Arhiv obsega več sto originalnih rokopisov, pisem, dopisnic in dokumentov iz let 1890–1918, ☎ (064) 84-058 sobota med 9. in 14. uro.

POCENI izdelujem PVC pokrove, nov dizajn, ☎ (061) 735-190.

PRODAM 5 novih 10 S AŽ panjev, Miklavčič, Podgorska 22, Ljubljana-Šentvid, ☎ (061) 571-763.

PRODAM nov elektroagregat Honda EX-350 (350 W), Jankovič, ☎ (061) 192-660.

Izkušnje naših čebelarjev

NAŠI ZNANI ČEBELARJI – ALOJZ GORENC

prof. JANEZ MIHelič

Kdo od starejših čebelarjev ne pozna znanega dolenjskega čebelarja in prevajalca Alojza Gorenc iz Šmarjeških Toplic. Mlajšim ga predstavljamo danes, saj jim bodo njegove dolgoletne izkušnje lahko zelo koristile.

Rojen je bil v Zalogu pri Škocjanu v kmečki družini leta 1923. V družini je bilo dvanajst otrok. Trije so kmalu umrli, ostalo jih je devet, in to sedem bratov in dve sestre. Čebelariti je začel kot sedemnajstletni fant leta 1940. Kupil je dva kranjiča starca in dva roja. Prinesel jih je domov, jih postavil pod hišni napušč in pokril z dvema škopnikoma iz slame, da bi bili čim bolj zavaro-vani pred dežjem. Seveda je bil nad čebelami povsem prevzet. Naslednje leto se je dogovoril s sosedom, da mu bo v zameno za star čebelnjak za dvaintrideset kranjičev, ki ga sosed že dolgo ni več uporabljal, en dan od jutra do mraka oral njivo. Tako je dobil čebelnjak in čebelarstvo se je lahko začelo večati. Že kot otrok pa je Lojze imel veliko veselje do čebel in čmrčev. Lovil jih je po bučnih cvetovih in jih nosil na kozolec, za katerega si je domišljal, da je čebelnjak. Največ se je o čebelarstvu naučil od svojega učitelja Janka Malešiča, čebelarja in sadjarja. Otroci v šoli so mu pomagali pri

delih v čebelnjaku, najraje pri točenju me-du, hkrati pa so se naučili tudi osnovnih čebelarskih opravil. Tudi pri pouku so se učili sadjarstva, čebelastva in kmetovanja, seveda poleg drugih predmetov. Tudi danes nekaj osnov tega znanja ne bi škodovalo naši mladini. Kljub vojni je bil njegov čebelnjak v dveh letih že poln čebel in panjev. Vojno pa jih je preživelo le nekaj. Takoj po vojni pa se je navdušil za AŽ panj in še isto leto kupil dvaintrideset novih. To je bilo spomladi leta 1946 in takoj je vse panje napolnil z roji. Leta 1947 pa je moral k vojakom. S težkim srcem je čebele prepustil v oskrbo staršem, vendar sta zanje lepo skrbela, dokler se ni vrnil iz Niša. Prav do leta 1955 so bile nato odlične letine.

Do leta 1955 čebel ni nikoli krmil s sladkorjem. Do tega leta je točil tudi prvovrsten ajdovec, saj so kmetje na Krškem polju in na poljih proti Novemu mestu še veliko sejali ajdo. Spominja se, da so bile takrat poletne noči tople in soparne, kmetje pa še niso uporabljali umetnega gnoja. To so bili poglavitni pogoji za rekordne bere. Med je prodajal kmetijski zadrugi po 520 dinarjev, vreča cementa pa je takrat stala 300 dinarjev in zidar je ves dan delal za 400 dinarjev. V Liki je Agromel odkupoval

Alojz Gorenc pred enim od svojih čebelnjakov.

med po 420 dinarjev, liter vina je bil po 4 dinarje, kilogram jagenjčka pa po 100 dinarjev. Razlike v cenah so bile res neverjetne, cena medu pa zelo ugodna. To je bila spodbuda za čebelarje, da so večali število panjev. Čebelarje so tedaj tudi silili, naj se včlanijo v zadrage. Organizirati so začeli tudi prevoze čebel v Liko, pri tem je bilo najbolj zagnano podjetje Agromel. Takrat so čebelarji prevažalci v Liki doživeli letino stoletja. Čebele so pripeljali 15. avgusta 1963 na žepkovo pašo v Vučje polje pred Malovanom. Pripeljali so jih šele ob 12. uri in v strahu, da se ne bodo zadušile, so jih zložili že pred ciljem. Čebele so bile močne, panji pa suhi, saj so bile na hoji v Rogu, vendar pa hoja tedaj tam ni medila. Zaradi vročine so bile čebele tako hude, da so po čebelarjih viseli roji čebel, ko so odpirali panje. Žepek je tako medil, da so se dogajale prav nenavadne stvari. Ko so prvič točili zgodaj jutraj in izpraznili medišča, so čebele do večera v močnih panjih zgradile novo satje in ga do konca napolnile z medicino. Čebelar je iz najmočnejšega panja izrezal 25 kilogramov deviškega medenega satja. Temu danes skoraj ne moremo verjeti. Točil je trikrat, med pa je prodal Agromelu. Za izkupiček je kupil »fička«, kar za tiste čase ni bila majhna investicija. Več let je še vozil čebele v Liko, vendar se takšna paša ni nikoli več ponovila.

Nato je počasi povečeval število panjev in leta 1978 jih je imel že več kot dvesto. Med prvimi je imel prevozni čebelnjak in nanj je naložil 84 panjev. Pet let je delal kot delavec na domu pri Zavodu za čebelarstvo, leta 1975 pa se je upokojil. Po poklicu je bil krojač in tudi to delo je opravljal več kot dvajset let. Ko se je upokojil, je postal še kooperant Medexa iz Ljubljane. Pridobil je med in matični mleček. Deset let je čebelaril tudi z LR nakladnimi panji, vendar, kot pravi sam, je AŽ panj skromen panj, primeren za naše skromne paše.

V enem letu je pridelal celo 64 kg matičnega mlečka, to pa je bilo tudi največ. Satnice je vedno delal sam. Leta 1982 je imel že za dva tovarnjaka čebel in več kot

400 panjev. Pri delu mu je pomagal tudi sin in vsa družina.

Nekaj časa že prezimuje družine v mediščih, satje iz medišč pa prestavi v plodišče, da mu jih ni treba jemati iz panjev. Družine začne pripravljati na paše štirideset dni pred pašo, in sicer tako, da jim vsak tretji dan poklada po 1/4 litra sladkorne raztopine v razmerju 1:1. Tiste na tovarnjaku začne krmiti okoli prvega marca, druge pa po Jožefovem (19. marec). Količine raztopine povečuje glede na stanje družin in zaloge. Seveda pa o tem odloča tehtnica. Če pada tehtnica, pada tudi obseg zalege in čebelar mora povečati količino hrane. Skoraj vse matice zamenjuje vsako leto z rojevimi matičniki, kasneje v sezoni pa z umetnimi. Matice, ki jih namerava zamenjati, stisne, čez dva dni pa družini vcepi matičnik. Satje menja na tri leta. Vedno ima več kot sto družin v rezervi, in to pet, šest ali desetsatne prašilčke. Zaradi menjave matic jim rojenje ne dela večjih težav. Tudi varoo je ukrotil, težave pa ima s poapnelo zalego. Čebele zdravi predvsem z nistatinom. Čebelarstvo je že prevzel sin, sam pa mu seveda še vedno pomaga.

Pred leti je daroval tri zanimive primerke Čebelarskemu muzeju v Radovljici (prešo za vosek, staro točilo, star panj), tega pa so bili v muzeju zelo veseli.

Sin pa je nekoliko razočaran, saj so pogoji za čebelarstvo zdaj mnogo slabši, kakor pa so bili, ko je čebelaril oče. Poleg tega država še vedno ne kaže prave volje, da bi podprla tržno usmerjene čebelarje, čeprav se nekoliko že premika. Skrbi ga, kako bo zdaj, ko podjetja ne odkupujejo večine vrst medu, prodal med in po kakšni ceni. Cena medu je zaradi nizkih cen uvoženega medu prenizka glede na naše stroške čebelarjenja. Verjetno bo moral več medu prodati neposredno ali prek zasebne trgovske mreže. Tudi cena mlečka je zelo nevzpodbudna, zaradi cenenega uvoza iz Kitajske in vzhodnih dežel pa še vedno pada. Kljub temu je optimist in prepričan je, da se bodo razmere v mladi državi Sloveniji sčasoma le uredile.

POSLOVNE KNJIGE ZA VEČJE ČEBELARJE

(nadaljevanje)
IVAN VUČIČ

EVIDENCA DROBNEGA INVENTARJA

Tek. št.	Datum	Naziv drobn. inventarja	Stop. odp.	Nakupna vrednost	Odpisi	Zdajšnja vrednost
1.	1. 1. 92	sipalnik leseni	20 %	206	102	154
2.	1. 1. 92	sipalnik pločevinasti	20 %	1.000	400	600
3.	1. 1. 92	sipalnik Stojkovič	20 %	2.029	812	1.217
4.	1. 1. 92	koš slamnati	20 %	288	115	173
5.	1. 1. 92	stojalo za zab. sat.	20 %	77	31	46
6.	1. 1. 92	nož za odp. satja 2 kom.	20 %	814	326	488
7.	1. 1. 92	vilice za odkriv. s.	20 %	296	118	178
8.	1. 1. 92	luknjač	20 %	329	132	197
9.	1. 1. 92	kolesce	20 %	162	65	97
10.	1. 1. 92	kozica AŽ 10 S	20 %	248	—	248
11.	1. 1. 92	sončni topilnik	20 %	2.952	—	2.952
12.	1. 1. 92	lovilec čeb. rojev.	20 %	771	—	771
13.	1. 1. 92	omelce 2 kom	20 %	126	—	126
14.	1. 1. 92	klobuk komplet 2 kom.	20 %	624	250	374
15.	1. 1. 92	klobuk patent	20 %	355	—	355
16.	1. 1. 92	klobuk special	20 %	574	—	574
17.	1. 1. 92	kadilnik na meh. kompl.	20 %	1.560	624	936
18.	1. 1. 92	čebelarški jopič s kl.	20 %	1.580	—	1.580
19.	1. 1. 92	električni zažicevalec	20 %	1.014	—	1.014
20.	1. 1. 92	matične klešče	20 %	177	—	177
21.	1. 1. 92	alu sito enojno	20 %	909	364	545
22.	1. 1. 92	alu sito dvojno	20 %	1.229	246	983
23.	1. 1. 92	zandrovi plemenilčki 10 k.	20 %	10.000	2.000	8.000
24.	1. 1. 92	strgulja za panje	20 %	225	45	180
25.	1. 1. 92	pločevinasti pitalniki 10 k.	20 %	960	384	576
26.	1. 1. 92	alu posode 40 l 10 kom.	20 %	30.000	12.000	18.000
27.	1. 1. 92	alu posode z režami 2 kom.	20 %	6.734	2.694	4.040
28.	1. 1. 92	plastični vedri 2 kom.	20 %	200	—	200
29.	1. 1. 92	stojalo za odkrivanje sat.	20 %	3.061	1.224	1.837
30.	1. 1. 92	šilo	20 %	62	—	62
31.	1. 1. 92	matičnice razne 20 kom.	20 %	700	280	420
Skupaj				69.312	22.212	47.100

Cene veljajo za Ljubljano. Na deželi so višje do 10 %.

NUDIM usluge pri določanju najboljšega mesta za čebelnjak ali stojišče na osnovi radiestezij-skega merjenja zemeljskega žarčenja. ☎ (061) 213-445.

Obveščamo vas, da imamo na zalogi sledeča zdravila oz. jih lahko priskrbimo: nistatin pulv., nozucid, fumidil-B, varodal, forte aditiv, cerana (zoper voščenega molja). Zdravila naročite z naročilnico, informacije: (062) 25-821.

VETERINARSKI ZAVOD p.o. Maribor, Šentiljska c. 109, Maribor.

IZVOZ IN UVOZ ČEBELJIH DRUŽIN V R HRVAŠKO

NAVODILO REPUBLIŠKE CARINSKE UPRAVE VSEM CARINARNICAM OB MEJI Z REPUBLIKO HRVAŠKO

Zveza čebelarских друštev za Slovenijo se je na to upravo naslovila s prošnjo, naj čebelarjem omogoči izvoz in uvoz čebeljih družin na pašo v sosednjo Republiko Hrvaško. Čebelje družine prevažajo v panjih na posebnih prevoznih sredstvih. Skupaj s čebelami je treba prepeljati tudi prazne panje, posodo, naprave in pribor za točenje medu, satnice, lesene okvirje, med, sladkor, pogače idr. Zaradi občutljivosti čebel je **prevoz možen samo ponoči brez daljših postankov na poti**.

Da bi omogočila nemoten prevoz čebel prek meje, je Republiška carinska uprava poslala obmejnim carinarnicam naslednje navodilo:

Čebelar, član zveze čebelarских друštev s spiskom stvari, ki jih prevaža prek meje, prijavi na mejnem prehodu vse blago (čebele in naprave, hrano idr.) (obrazec 1 v dveh primerih – čl. 6. pravilnika). Carinik na mejnem prehodu, ne glede na čas prehoda, carinik na mejnem prehodu preveri, ali stanje blaga ustreza prijavi in nemudoma overi oba primerka obrazca, od katerih enega vrne čebelarju, drugega pa arhivira. Blago lahko prijavite na posebnem seznamu in ga priložite obrazcu in overi skupaj z njim. Skupaj s čebelami lahko čebelar prepelje prek meje **do 10 kg sladkorja na panj**.

Za čebele mora čebelar imeti veterinarsko spričevalo, ki ga izda pristojna veterinarska služba.

Uvoz:

Pri vrnitvi čebel in začasno izvoženega blaga carinik na mejnem prehodu preveri, če stanje ustreza prijavljenemu.

Pridelek medu in morebitno večje število družin čebelar prijavi s posebno prijavo, ki je v prilogi tega pojasnila. Čebelar izpolni prijavo v treh izvodih brez špediterja in brez polaganja varščine. Carinik na mejnem prehodu prijavo knjiži in vse tri izvode prijave potrdi. En izvod izroči čebelarju, enega pošlje namembni carinarnici, tretjega pa arhivira med uvozne prijave.

Čebelar je z uvozno prijavo dolžan v treh dneh prijaviti blago ter vložiti UCD za plačilo carinske evidence in prometnega davka. Po prejemu prijave notranja carinarnica potrdi mejni prejem blaga.

Tudi ob vrnitvi mora imeti čebelar za čebele veterinarsko spričevalo, ki ga dobi pri veterinarskih oblasteh v sosednji republiki.

Prevoz čebeljih družin je dovoljen čez mejne prehode, na katerih je organizirana veterinarska služba (Dobovec, Petišovci, Središče ob Dravi, Gruškovlje, Obrežje, Metlika, Jelšane in Dragonja).

Postopek s čebelami je nujen, obmejni carinski organi pa naj omogočijo nemoten prehod prek meje brez daljšega zadrževanja, ne glede na čas prehoda.

To pojasnilo se lahko smiselno uporablja za čebelarje iz drugih republik, ki prevažajo čebele na pašo v Slovenijo prek slovensko-hrvaške meje.

Morebitne težave in nepravilnosti v zvezi s tem navodilom naj carinarnica takoj sporočijo Republiški carinski upravi.

Direktor: Franc Košir

Čebelarje obveščamo, da trenutno še ni znano, kdaj bodo vsi ti novi predpisi v veljavi, zato pred prevozom na Hrvaško zahtevajte pojasnila odgovornih organov na meji.

ZČDS

ZGODOVINA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA

MARJAN SKOK

Slovensko čebelarstvo v novem veku

To leto bo minilo tudi ob proslavah 500-letnice Kolumbovega odkritja Novega sveta. Kolumb je 3. avgusta 1492 po naročilu Špancev s tremi ladjami odplul na dolgo potovanje in 13. oktobra pristal na otoku Warling, zdajšnjem Salvadorju na Bahamskem otočju. Kolumb je mislil, da je prišel v Indijo oziroma na otoke pred njo, v resnici pa je odkril doslej neznan kontinent, šele kasneje poimenovan Amerika. Z odkritjem Amerike se konča obdobje srednjega veka in začne se novi vek.

Začetek novega veka Slovincem ni bil naklo-njen. Slovenci smo bili v večini primerov podlož-niki, ti pa so doživljali čedalje večji pritisk. Edina svetla točka za Slovence v tem času je bila, da se je narodnostna meja med Slovenci in Germani ustalila in takšna ostala do najnovejšega časa.

V tem času se je začel tudi pri nas uveljavljati zgodnji kapitalizem. V 15. in 16. stoletju sta se v Sloveniji razvila železarstvo in rudarstvo, v mestih pa se je razvijala obrt. Trgovina je v mesta prinesla razne dobrine iz Italije in zahodnih delov Evrope. Vse te izdelke pa se je dalo kupiti za denar. Denar so od podložnikov zahtevali tudi

Star tip gorenjskega čebelnjaka za kranjčiče. Foto: M. Skok

fevdalci. Podložniki so morali delati tlako, dajati desetino in plačevati davke. Ti pa so bili čedalje višji, posebno odkar se je pojavila nova, zunanja nevarnost – Turki. Ti so se v 14. stoletju razširili od Dardanel do zahodnega dela Bosne ter v začetku 15. stoletja začeli napadati in pleniti naše kraje. Konjeniške roparske skupine so pogosto plenile, uničevale, požigale in ugrabljale naše ljudi ter jih vodile v sužnost. Pri tem pa v naših krajih niso našli večjega odpora. Pri tem so najbolj trpeli kmetje. Vdori Turkov v naše kraje so trajali celo 15. stoletje in še dobro polovico 16. stoletja, kasneje so vdori prenehali, vendar se je vojna s Turki vodila do 19. stoletja, ko so Avstrijci leta 1870 zasedli Bosno in jo priključili Avstro-Ogrski.

Samoobramba proti Turkom – ta se je oblikovala ob koncu 16. stoletja – pa je zahtevala velikanska sredstva, saj so morali zgraditi trdnjave, vzdrževati vojne kraje in stalne najemniške vojske. Sredstva so pridobili z dajatvami, le-ta pa so še bolj obremenila podložnike in nižje meščanstvo. Ti pa so bili povečini Slovenci.

Zaradi vse večjih bremen kmetov so se ti začeli upirati in se boriti za »staro kmečko pravdo«. Pri tem so mislili, da jih bo podprl cesar, pa tudi uskoki iz vojnih krajev. Prvi večji kmečki upor je bil leta 1478 na slovenskem Koroškem. Upor so zadušili pravzaprav Turki, ki so prav tedaj pridrveli na Koroško. Naslednja večja upora sta bila leta 1515 vseslovenski kmečki upor in leta 1573 slovensko-hrvaški upor pod vodstvom Matije Gubca. Ta dva upora so zadušili z najemniško vojsko, pomagali pa so ji tudi uskoki. Kmetje so spoznali, da so v svojih težavah povsem osamljeni in da jih vsi izkoriščajo. Vse upore so kruto in krvavo zadušili, podložnike pa še bolj obremenili. Zato so se upori nadaljevali. Veliki tolminski punt l. 1713 je bil zadnji v vrsti velikih kmečkih uporniških gibanj na Slovenskem pred reformami Marije Terezije in Jožefa II.

Številni kmečki upori na Slovenskem niso

nikjer uspeli, razen v uveljavitvi nekaterih olajšav glede davkov in tlake. Kljub temu pa jim zgodovinarji pripisujejo velik pomen in uspeh. Tedaj smo se Slovenci po dolgem času (skoraj tisočletju) vnovič pojavili kot narod. Začel se je razvoj nacionalne zavesti, ekonomski in kulturni razvoj slovenskega naroda. V tem času smo dobili tudi prvo slovensko knjigo (1550, Primož Trubar), kmalu zatem pa še okoli 50 knjig v slovenskem jeziku, med njimi leta 1584 Dalmatinov prevod Svetega pisma, s tem pa tudi enoten slovenski knjižni jezik.

Slovenski čebelarji v tem obdobju

V srednjem veku so se s čebelarstvom ukvarjala le gospodarstva in samostani. S prihodom denarnega gospodarstva pa so se lahko začeli ukvarjati s čebelarstvom tudi podložniki. Pride-lava medu se je povečala zlasti v 15. in 16. stoletju, ko so začeli sejati ajdo, ki je dala dovolj možnosti tudi za jesensko pašo. Z ajdo se je verjetno vsaj deloma spremenil tudi način čebelarjenja, donos medu pa se je povečeval.

Poleg tega za čebelarstvo ni bila potrebna tako velika investicija kot za druge panoge kmetijstva. »Truge« oziroma iz desk zbiti panji v ljudski rabi niso imeli točno določenih mer. Naredili so jih bolj »na oko«, zlasti pa glede na razmere. Odločilni dejavnik je bil material oz. les. To pa ni bilo tako enostavno. Dokler namreč ni bilo dovolj žag za rezanje hlodov, so uporabljali deske iz klanega lesa. Žal pa ga tiste čase ni bilo ravno lahko dobiti, na primer za podnico 14 palcev široko (14 col = 37,5 cm). Velika večina naših ljudi danes za klani les sploh ne ve. Strehe iz tega lesa (na Gorenjskem skodle, v Zasavju šinkelni) so zdaj najdražje. Zato so čebelarji velikost panjev prilagajali deskam, ki so jih imeli na voljo, in tako dobili kranjčiče različnih velikosti.

Tako so, kakor poroča Valvasor, prenašale to-vore konjske karavane, med drugim tudi med in vosek.

Če je bil med njimi kakšen posebno majhen, so se izgovarjali z besedami: »Bo pa prej rojil.«

Vsekakor pa je bila taka investicija cenena in ob dobrem poznavanju čebelarstva tudi uspešna. Med smo začeli uspešno izvažati. To nam povedo tudi podatki o trgovanju slovenskega zaledja za Reko v 15. in 16. stoletju.

Podatki o trgovanju z Reko so zapisani v posebnih knjigah, v katere sta zakupnik ali pisar zapisovala vse podatke oz. blago, ki je prišlo na Reko ali z nje odšlo, in dohodek od tako imenovane »quarentes«, to je 2,5-odstotne carine na vrednost blaga. Blago so popisovali v štirih rubrikah in po trgovcih.

Ker v srednjem veku iz notranjosti na Reko ni bilo cest, ampak le tovrne steze, so vse blago in torej tudi med in vosek tvorili na konjih in mulah. Količino blaga, ki jo je nesla tovarna žival, so označevali kot tovor (samb). Naložili pa so ga tako, da je bilo na vsaki strani živali pol tovora. Tovor je bil težak približno 170 kg.

Reka je bila torej tržišče za med in vosek iz zaledja in našega Primorja. Z Reke so med in vosek nato po morju izvažali povečini v Italijo. Kolikšne so bile te količine, sicer ne vemo, a po podatkih, ki so nam na voljo, lahko sklepamo, da so bile precejšnje, dohodek od medu in voska pa je bil za slovenske čebelarje pomemben.

Kako si je vosek priskrbel cerkev

O tem nam govore zapisi v grajskih arhivih, župnijskih kronikah in urbarjih. Tudi v urbarju na Vačah je tak zapis z datumom 6. junij 1648. Ta urbar imajo za osrednji urbar menške župnije, kamor so tedaj kot pomožne fare spadale še Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol pri Ljubljani. Vpis nam pove, da so župniki v Zagorju in v Čemšeniku dobivali desetino tudi v panjih.

Na prav svojstven način pa se je z voskom oskrbovala cerkev svetega Mohorja in Fortunata v Podlipovici na Kolovratu. V vpisih v urbar tamkajšnje cerkve lahko preberemo:

»Lovrač ima v reji štiri panje čebel, ki so last cerkve sv. Mohorja in Fortunata v Podlipovici. Od pridelka bo imela cerkev polovico, Lovrač drugo polovico, nad čemer bodo pazili cerkveni ključarji. Tako je bilo dogovorjeno pri cerkvenem obračunu v Podlipovici leta 1707.«

Vsekakor dobra in izvirna rešitev; cerkev je lastnik čebel, zato s čebelarjem deli pridelek! Nadaljnji vpisi v latinščini poročajo (tu v prostem slovenskem prevodu): »Leta 1711 je dobila cerkev od cerkvenih čebel 2 kranjska goldinarja. Leta 1715 je cerkev dobila 3 kranjske goldinarje. Leta 1716 je bil cerkveni delež 4 kranjske goldinarje, prav toliko pa tudi leta 1718.«

XV. SREČANJE IN TEKMOVANJE MLADIH ČEBELARJEV BO 30. MAJA 1992 V ŽIREH

Pozivamo čebelarske krožke in njihove mentorje, ki še niso prijavili ekip za tekmovanje, naj to storijo čimprej. V prijavnici napišite ime in naslov šole ali društva, v okviru katerega deluje krožek, število ekip in kategorije, v katerih boste tekmovali, ter skupno število udeležencev.

Vsak krožek lahko nastopi z eno dvočlansko ekipo v vsaki kategoriji, skupaj torej tri ekipe v različnih kategorijah. V nižji kategoriji lahko nastopajo samo učenci od 1. – 5. razreda, v srednji od 6. – 8. razreda osnovne šole, v višji pa učenci vseh razredov osnovnih in srednjih šol.

Testna vprašanja so iz snovi v Priročniku za čebelarske začetnike, Priročniku o zdravstvenem varstvu čebel in lanskim ter letošnjim številom Slovenskega čebelarja. Testnih vprašanj ne bomo pošiljali.

Prireditelj tekmovanja ČD Žiri bo pripravil tekmovanje 30. maja 1992 v Osnovni šoli Žiri, Cesta 31. divizije 100 (v središču Žirov). Začelo se bo ob 9. uri.

Najugodnejša cestna povezava za Primorje in Notranje je Logatec-Žiri, za druge pa Škofja Loka-Žiri.

**Zvela čebelarskih društev Slovenije
Komisija za čebelarski natečaj**

Iz društvenega življenja

NAČRT ZBIRANJA POMOČI HRVAŠKIM ČEBELARJEM

Čebelarje, ki ste se odločili, da boste hrvaškim kolegom darovali čebele skupaj s panji ali suhe roje, ki jih lahko nastanite v salonitnih zaboječih (predlagamo dimenzije: 30 x 30 x 40) zaprtih z mrežo in oskrbljenih s sladkornim testom za 3–5 dni, seznanjamo z načrtom zbiranja pomoči. V nadaljevanju dopisa so po abecedi napisani kraji zbirnih mest skupaj z naslovi in telefonskimi številkami (kjer jih imajo), kamor boste **8. maja letos**, v večernih urah pripeljali svoje čebele. Izberite si najbližje zbirno mesto! Zbrano pomoč bomo naslednje jutro odpeljali na Hrvaško.

Čebele morajo biti zdrave, kar dokažete s fotokopijo spričevala. Zbiralcu povejte vaše osebne podatke (zaradi evidence) in se podpišite na seznam darovalcev.

Za pomoč se vam vnaprej zahvaljujemo!

Naslovi zbirnih mest:

ANKARAN: pri hlevih ankaranske bonifike (g. Prodan 31 166)
CERKNICA: Meden Marjan, Gasparjeva 7, Cerknica (791 388)
DOMŽALE: Blejec Matej, Liparjeva 17, Mengeš (737 059)
GROSUPLJE: Čebelarški dom na Blatu
KANAL-BRDA: Bernik Franc, Ročinj 4 b, Kanal
KOČEVJE: Grajš Ivan, Dolga vas 22, Kočevje (851 338)
KRŠKO: Grozina Vili, Drnovo 1, Leskovec (34 857)
LITJA: Grošelj Franc, Graška c. 25 A, Litija (882 136)
LJUBLJANA-ŠIŠKA: Tome Anton, Kajakaška 63, Tacen (59 169)
LJUBLJANA-VIČ: Čebelarški dom Barje, Galjevica 52 (pri KS Galjevica)
MARIBOR: Srednja kmet. šola, Vrbanska 30
MURSKA SOBOTA: Zbiralnica medu v obrtni coni (24 570)
NOVO MESTO: Srednja kmet. šola Grm, Sevno pod Trško goro 13
PIVKA: Jenček Vladimir, Kolodvorska 23 A, Pivka (51 647)
PTUJ: Obdravski zavod za vet. in živ. Ptuj, Ormoška 28
RADOVLJICA: Golmajer Severin, Ljubljanska 10, Radovljica (75 921)
RIBNICA: na dvorišču gostišča CENE, Šeškova ul. Ribnica
SLOVENJ GRADEC: Čebelarska trgovina Slovenj Gradec
ŠEMPETER: Za krajevno skupnostjo Vrtojba, Ul. 9. septembra, Vrtojba
ŠKOFJA LOKA: Stanovnik Janez, Hafnerjevo nas. 20, Šk. Loka (633 764)
VRHNIKA: Stanonik Jože, Usnjarska 10, Vrhnika (752 236)
ŽALEC: Rozman Anton, Gotovlje 128, Žalec (713 305)

OBVESTILA ČEBELARJEM PREVAŽEVALCEM

ČEBELARSKO DRUŠTVO ČRNOMELJ obvešča vse prevažalce, ki nameravajo pripeljati čebele na kostanjevo pašo, da svoj prihod pravočasno najavijo:

za območje **Vinice** – Mirko Mihelič, Vinica 15, 68344 VINICA PRI ČRNOMLJU

za območje **Dragatuša** – Franc Beber, Dragovanja vas 2b, 68343 DRAGATUŠ

za območje **Kot pri Semiču in ostala območja ČD Črnomelj** – Martin Adlešič Vrtna 4, 68340 ČRNO MELJ

ČEBELARSKO DRUŠTVO LJUBLJANA-BARJE – kostanj

za območje **ČD Barje** – Ciril Ovnik, Ježa 33, ČRNUČE, telefon 061/372-279

ČEBELARSKO DRUŠTVO IDRIJA – gozdna paša

za območje **Črni vrh Godovič** – Alojz Rupnik, Črni vrh 27 a, tel. 065/771-32

ČEBELARSKO DRUŠTVO DOLSKO – kostanj

za območje **Senožeti** – Gostilna ŽERJAVICA v Dolskem, telefon 061/647-084

ČEBELARSKO DRUŠTVO KOČEVJE – gozdna paša

za območje **ČD Kočevje** – Ivan Grajš, Dolga vas 22, 61330 KOČEVJE, telefon 061/851-338

ČEBELARSKO DRUŠTVO KOSTANJEVICA NA KRKI

za območje **ČD Kostanjevica** – Roman Jordan, Grajska 2, KOSTANJEVICA NA KRKI, telefon 0608/60-295

za območje **ČD Kostanjevica** – Maks Franc, Oražnova 12, KOSTANJEVICA NA KRKI, telefon 0608/60 072

ČEBELARSKO DRUŠTVO SEMIČ – kostanj

za območje **ČD Semič** – Mirko Pavlin, Sela 3 a Semič, telefon 068&56 324

ČEBELARSKA DRUŽINA IVAN JURANČIČ – CERKVENJAK – akacija, repica
za območje Videm, Negova, Cerkvenjak, Vitomarcij, Trnovska vas – Rudolf Druzovič, Cerkvenjak
9, 66236 CERKVENJAK

ČEBELARSKO DRUŠTVO CERKNICA

za območje **KS Cerknica** – Edo Vičič, KAMNA GORICA 63, telefon 061/791-913; Klančar Alojz
DOLENJE JEZERO 3A, telefon 791-812

za območje **KS Loška dolina** – Ivan Debeljak, MARKOVEC 34, telefon 707-838; Janez Škrbec,
DANE 28, telefon 708-168

za območje **KS Begunje** – Anton Vidrih, VRTNA ULICA 7 RAKEK, telefon 796-136.

ČEBELARSKA DRUŽINA KOKARJE obvešča čebelarje prevaževalce, da se ob prihodu na naše
področje zgledajo pri naslednjih čebelarjih z ustrežno dokumentacijo:

Martin Bric, Šmartno 57, Šmartno ob Dreti, tel. 063/842-080, Franc Žehelj, Pusto polje 14, Nazarje,
tel. 063/831-260, Rudi Golob, Zg. Pobrežje 20, Rečica ob Savinji, tel. 063/832-210.

ČEBELARSKA DRUŽINA RAČE – gozdna paša

za območje **Framsko in Slivniško Pohorje** (z zaselki – Morje, Loka, Fram, Koprivnik, Planica, Ranče,
Radizel, Čreta in Slivnica) – Franc Gradišnik, Opekarniška 4, 62327 Rače, telefon 062/608-239.

ČD LJUTOMER – akacija, ogrščica

za območje **Ljutomera** – Drago Šalamun, Krapje 22, 69241 Veržej, telefon 069/82-055.

za območje **Veržej** – Alojz Novak, Veržej, 69241 Veržej, telefon 069/87-048

za območje **Križevcevi** – Anton Slavič, Bučecovci 5, 69242 KRIŽEVCI, telefon 069/87-271.

ČD LITIJA – kostanj

za območje **Litije** – Jože Eržen, Kresniške poljane 13, Kresnice

ČEBELARSKO DRUŠTVO POSTOJNA

področje **Predjama, Gorenje, Podgora** – Požar Andrej, Belsko 36, 66230 Postojna, telefon 067/59-199

področje **Ravbarkomanda, Kalič** – Bizjak Anton, Zagon 6a, 66230 Postojna, telefon 067/23-586

področje **Debeli kamen, Otoška in Jurjeva dolina** – Abram Marjan, Vilharjevo nas. 51, 66257 Pivka,
tel. 067/ 51-196 – Požar Janez, Klenik 31, 66257 Pivka, telefon 067/51-739

področje **Narin** – Smrdelj Tomaž, Nadanje selo 32, 66257 Pivka, telefon 067/55-641

področje **Vremška dolina** – Biščak Cveto, Gornje Ležeče 12, 66217 Vremški britof

področje **Košanska dolina** – Spetič Ivan, Neverke 25, 66256 Košana, telefon 067/55-874

področje **Strane, Šmihel, Hrenovice** – Ucin Zdravko, Studenec 7, 66320 Postojna

Prijava mora vsebovati število čebeljih družin, zdravniško potrdilo in točen naslov čebelarja prevaževalca. Na pasišču mora biti vsak čebelnjak označen z naslovom čebelarja.

TEČAJ ZA ČEBELARKE IN ČEBELARJE V TINJAH NA AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

MARJAN SKOK

Kot že več let zapored je Katoliški dom prosvete Sodalitas v Tinjah na Koroškem tudi letos priredil enodnevni tečaj za čebelarke in čebelarje v slovenskem jeziku. Tečaj je že tradicionalen, ob strokovnih temah pa je pomemben tudi kot družaben dogodek. Na njem si koroški čebelarji izmenjujejo svoje izkušnje, po domače pokramljajo med seboj in nazdravijo uspehom v čebelarjenju. Srečanje je bilo prisrčno in strokovno uspešno.

Dopoldne je **Škofiče**, ki je bil nekaj časa zaposlen v Celovcu kot pospeševalec čebelarstva na Koroškem, predaval o problemih današnjega čebelarstva in ukrepih, potrebnih v praksi. Osrednja tema njegovega predavanja je bila, kako čebele v pravem času pripraviti na pašo. Predstavil je svoje čebele, ki imajo glavno pašo v

gozdu na povprečni nadmorski višini 1000 m. Razvoj čebelje družine se v času priprave čebel na pašo zaradi rojenja ne prekine. Pospeši ga s prestavljanjem zaklad z matico, ne da bi pri tem iskal matico. Za to je treba več znanja in natančnega

Katoliški dom v Tinjah na Koroškem. Foto: M. Skok.

ukrepanja, uspehi pri čebelarjenju pa so občutno večji.

Drugi predavatelj pa je bil inž. Franc Šivic iz Ljubljane. S pomočjo diapozitivov je predstavil različne vrste medovitih rastlin in gozdnega medenja. Ob gozdnem medenju je opisal tudi napovedovanje medenja.

Tečaja se je udeležilo približno 35 čebelarjev iz južne Koroške, iz Slovenije pa sva bila poleg predavatelja še dva udeleženca.

Ob letošnjem srečanju sem se spomnil, koliko članov je nekdanje slovensko čebelarstvo na Koroškem. V letih 1918–1920 je bilo na Koroškem 20 podružnic s 613 člani oz. 20 odstotkov od 3000

članov Slovenske zveze. Po plebiscitu leta 1920 pa je bilo slovenskih društev kmalu konec in z njimi tudi članov. Zdaj je na avstrijskem Koroškem samo eno slovensko čebelarstvo, to je v Šmihelu pri Pliberku. Lani je praznovalo 70-letnico obstoja. Slovenski čebelarji pa se srečujejo tudi na srečanjih, kakršno je bilo v Tinjah.

Ob tem se ZČDS zahvaljuje Katoliškemu domu prosvete Sodalitas v Tinjah za skrbno pripravljenost in prisrčno prireditev in tudi za druga srečanja, ki jih dom prireja že vrsto let.

Marjan Skok
predsednik ZČDS

KMETIJSKI INŠTITUT OBVEŠČA ČEBELARJE

Letos začnemo s progenim testiranjem matic. V okviru dela pri selekciji čebel v registriranih vzrejalščih matic v Sloveniji se je pokazala potreba po objektivnem vrednotenju vzrejenih matic. Odločili smo se, da bomo od vsakega registriranega vzrejalšča matic odkupili 50 novo vzrejenih označenih matic in jih razdelili čebelarjem v preizkus. Vzrejevalec matic ne bo vedel, iz katere čebelnjake so šle njegove matice, pa tudi čebelar pri testiranju matic ne bo vedel, iz katerega vzrejalšča matice izhajajo. Služba za selekcijo kranjske čebele bo izdelala podroben načrt razdelitve.

Kakšne bodo pravice in obveznosti čebelarja, ki bo testiral matice?

V eni testni seriji bo deset matic. Eno čebelarstvo bo lahko testiralo eno ali več serij, to pomeni 10, 20 ali več matic. Čebelar bo brezplačno prejel matice in ob prejemu podpisal pogodbo o sodelovanju s službo za selekcijo kranjske čebele. Čebelarjeva dolžnost bo spremljati sprejem matice v čebeljo družino, beležiti število iztočenih satov in rojivost čebel v družinah s testnimi maticami v prihodnjem letu. Potem ko bo čebelar jeseni 1993 oddal podatke bodo testirane matice ostale v njegovi lasti. Če zaradi čebelarjeve malomarnosti ne bomo dobili podatkov o donosnosti testiranih matic, bo moral čebelar v skladu s pogodbo matice plačati po ceni, navedeni v pogodbi o progenem testiranju matic.

Matice za progno testiranje bomo glede na sredstva razdeljevali vsako leto. Tako bomo lahko uspešneje odbirali čebele v vseh vzrejalščih matic. S sodelovanjem pri progenem testiranju matic imajo čebelarji enkratno priložnost, da v svoje čebelarstvo vključijo najboljše v Sloveniji dosegljive matice. Predvidevamo, da bodo vsi vzrejevalci skušali doseči najboljše rezultate s svojimi maticami in bodo zato za progno testiranje prodali najboljše matice iz najboljših maticarjev. Rezultati testiranja matic bodo javni in dostopni vsem čebelarjem.

Letos bomo predvidoma razdelili 500 do 600 matic. Veseli bomo, če se za testiranje odločite v okviru društva. V tem primeru vam bo matice pripeljal sodelavec kmetijskega inštituta Slovenije. Pisne prijave bomo sprejemali do konca maja ali do popolnitve naročil na naslov: Kmetijski inštitut Slovenije, čebelarstvo, Hacquetova 2, pp. 53, 61109 Ljubljana.

Še enkrat: V testni seriji je 10 matic iz različnih vzrejalšč, čebelar pa lahko prevzame najmanj eno serijo. Za morebitne informacije kličite na telefonsko številko 061/123-111, int. 246, vsak ČETRTEK od 7. do 9. ure dopoldne.

KNJIGA V TISKU

Kje so in kako globoko segajo korenine umnega čebelarjenja? Tako se že vrsto let sprašuje znani in zvesti sodelavec Čebelarja Brezovarjev Lojz oziroma Lojze Kastelic z Malega Vrha pri Mirni Peči. Premišljanje, poglobljanje v zgodovino, primerjanje različnih zgodovinskih dejstev in virov, razmišljanje o še nepojasnjenih in zato še vedno skrivnostnih stvareh iz davne zgodovinske preteklosti.

Omenjeno delo, polno stvarnih zgodovinskih dejstev in pričevanj o pomenu čebelarstva nekoč ter nenavadno izzivalno s svojimi hipotezami, bo izšlo pri Dolenjski založbi ob praznovanju 62-letnice ustanovitve in obstoja Čebelarskega društva Novo mesto, in sicer 10. maja, ko bo to društvo razvilo tudi svoj čebelarski prapor.

Vsem čebelarjem in kulturno-zgodovinsko radovednim ljudem jo že zdaj toplo priporočamo. Cena bo za vsakogar dostopna. Dobrodošla so tudi neobvezna prednaročila oziroma sporočila, da ste zainteresirani za nakup omenjene knjige. Naslov: Tiskarna, Dolenjska založba, Ragovska 7a, 68000 NOVO MESTO.

Franci Šali

FRANC ODER 90-letnik in častni član društva

Čebelarsko društvo Slovenj Gradec je na decembrskem občnem zboru podelilo priznanje častnega člana društva Francu Odru iz Mislinja. Čebelariti je začel že leta 1917 in ves čas izpopolnjeval tehnologijo čebelarjenja. Ves čas se je tudi strokovno izpopolnjeval in svoje znanje razdal mlajšim čebelarjem. Odkar je bilo čebelarstvo

organizirano v družine in društva, je bil tudi dejaven član upravnega odbora. Čebelaril je vse do leta 1988, vendar se še zdaj rad pogovarja o čebelah, saj je z njimi preživel več kot 70 let. Gotovo so mu čebele in čebelji pridelki pomagali, da je doživel častitljivo starost 90 let.

Čebelarji mu še naprej želimo trdnega zdravlja.

Čebelarsko društvo
Slovenj Gradec

RUDI BRAJDIH 70-letnik

Rudi Brajdih izvira iz kraške čebelarske družine, saj je že oče gojil do 25 družin v AŽ panjih. Torej, pravi sin svojega očeta. Rodil se je 4. aprila 1922 v vasi Sela pri Sežani. Tedanje razmere so ga kot mladega 16-letnega fanta pripeljale v trgovsko mornarico. Druga svetovna vojna ga je zatekla v Mozambiku. Tam si je uspel pridobiti srednješolsko izobrazbo.

Konec leta 1945 se je vrnil domov ter služboval v Trstu in Ajdovščini, nato pa je bil premeščen v Beograd. Leta 1952 je končno prišel v Novo Gorico. Iz domačega čebelnjaka je dobil nekaj družin. Čeprav težko, je vendarle razvijal svoje čebelarstvo, tako da je kmalu lahko nudil družinice mladim začetnikom. Ohranil je 25 družin, viške pa je vsako pomlad prodal in daroval. Leta 1953 se je že včlanil v tedanje ČD za okraj Nova Gorica, čez tri leta pa je v

društvu prevzel tajniške posle. Že naslednje leto pa je postal čebelarški preglednik. Leta 1982 pa je svoje znanje izpopolnil še z ustreznim izpitom na Kmetijskem zavodu v Novi Gorici.

Rudiju in tedanjemu predsedniku Francu Češnovarju gre zahvala, da se ni pretrgala tradicija ČD, saj sta vztrajno nasprotovala silam, ki so hotele družino priključiti okrajni združitvi. Tajnikoval je 10 let, bil je v upravnem odboru in član raznih komisij, skratka, rad je sprejemal različne naloge. Še vedno je predsednik komisije za podelitev odličij. Tudi njegov delež pri navezavi stikov s čebelarji onstran meje je hvalevreden.

Težave, novosti in lastne izkušnje so pri Rudiju vedno v ospredju. Rudi nima dlake na jeziku, pove, kar misli in to tudi napiše v Slovenskem čebelarju. Zelo skrbi za svoje čebele, zato poudarja: »Ne zanemari bere na lipi in kostanju, šele nato pelji čebele na

gozdni zrak.« Tako dela tudi sam, saj vsako leto porabi še poznejše paše na Tolminskem. Zaradi obolenja hrbtenice si je zamislil »mini čebelnjak« na priklopi osebnega avtomobila. Njegov kleni zanačaj ga je rešil invalidnosti. Kmalu po okrepanju je vnovič zaživel s čebelicami. Kljub palici vedno vodi še čebelarški krožek na osnovni šoli IX. korpusa v Novi Gorici, kjer s svojim vedrim značajem in prijaznim nasmehom uspešno vzgaja mladi čebelarški rod.

Za zasluge v čebelarstvu je Rudi Brajdih prejel odličja Antona Janša III., II. in I. stopnje. Prejel je tudi plaketo ob 80-letnici ZČDS.

Čebelarji ČD Nova Gorica mu za ta lepi jubilej čestitamo in želimo, da bi se mu zdravje izboljšalo, čebelarstvo uspešno razvilo, skratka, da bi še dolgo vrsto let bogatil naša čebelarska kramljanja s humorjem in prijaznim nasmehom.

**Čebelarji ČD
Nova Gorica**

Osmrtnice

IVAN ZAFOSNIK

Maja 1991 smo se številni čebelarji poslovili od našega dolgoletnega člana Ivana Zafosnika. Ivan ni bil le napreden čebelar, ampak tudi prizadeven član čebelarske organizacije. Opravljal je različne funkcije tako v društvu kakor tudi v občinski ZČD. Rojen je bil v Halozah, tja pa je kasneje vozil čebele tudi na kostanjevo pašo. Sledili smo mu tudi drugi čebelarji. Za svoje prizadevno delo je prejel odličji Anton Janša III. in II. stopnje. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

ČD Murska Sobota

FRANCE UMEK

Maja 1991 je ugasnilo življenje čebelarja Franceta Umeka. Rodil se je leta 1912 in vse od svoje mladosti čebelaril z nekaj panji.

Po očetu je nasledil posestvo, ob tem pa se je vse

življenje ukvarjal tudi s čebelami. Bil je dolgoletni član ČD Šentjanž. Njegovo delo zdaj nadaljuje njegov sin, pravi ljubitelj čebel.

Pokojnik je bil skromen, a vedno dober in zvest prijatelj. Na zadnji poti smo ga pospremili s čebelarskim praporom.

ČD Šentjanž

JOŽE PRESEČNIK

Sredi februarja 1992 je nenadoma omahnil v smrt dolgoletni čebelar Jože Presečnik.

Jože se je rodil leta 1926 v Brezju nad Mozirjem v kmečki družini. Že kot mladeniču mu je dekle – kasneje žena podarila čebelji roj. Od tedaj pa do svoje smrti je čebelarstvo razširil na okoli 30 družin. V tem času sta dorasla tudi sinova, ki bosta zdaj nadaljevala očetovo delo na kmetiji in v čebelnjaku. Ob kmetovanju in poklicu poštarja je vedno našel

čas, da je svoje bogate izkušnje prenašal na druge, predvsem mlade čebelarje. Za svoje delo je prejel odličje Anton Janša III. stopnje. Bil je zelo dejaven in družaben, zato tudi priljubljen in spoštovan.

Pogrešali bomo njegovo vedrino in takega bomo ohranili v prijaznem spominu.

**Čebelarica družina
Mozirje**

ERNEST HALER

Lanskega novembra je omahnil v smrt Ernest Haler. Bil je mož, poln življenja in optimizma, ustanovni član Čebelarskega društva Semič in eden od snovalcev dela in načrtov naše čebelarice organizacije.

Njegova umirjena beseda ga je razkrivala kot čebelarja, ki je znal spoštovati druge, pravilno razsojati in se zavzeti za izpeljavo dogovorjenega. Za svoje dosledno delo je prejel tudi odličje Anton Janša II. stopnje.

Takšen je bil kot čebelar, mož in oče. Ljubil je gozd in čebele, te pa so mu bile ob njegovi družini največja sreča. Kolikor veselja nosi življenje, toliko več žalosti in trpljenja prinese smrt. Ta pride neodvisno od naše volje vedno iznenada in boleče. Tako se je zgodilo pri Halerjevih. Ko so čebele zaslanjale svoj zimski sen, nismo slutili, da bo v večni spanec potonil tudi naš Ernest.

Čebelarji društva Semič smo ga s svojim praporom pospremili na njegovi zadnji poti. Ernesta bomo pogrešali, za vedno pa ohranili v lepem spominu.

Čebelarsko društvo Semič

ANTON DAJČMAN

Oktobra 1991 smo se za vedno poslovili od čebelarja, dolgoletnega člana Čebelarske družine Spodnja Kungota-Pesnica Antona Dajčmana iz Pesnice.

Rodil se je leta 1922 v Kresnici pri Šentilju. Od rane mladosti se je zanimal za naravo in postal sadjar. Zelo pa je bil naklonjen čebelam in namenil jim je ves svoj prosti čas. Za delo v družini je prejel

odličje Anton Janša III. stopnje.

Priljubljenega sadjarja in čebelarja bomo ohranili v prijetnem spominu.

**Čebelarica družina
Spodnja Kungota – Pesnica**

IVAN TAVČAR

Konec lanskega avgusta smo se loški čebelarji poslovili od Ivana Tavčarja, rojenega leta 1933 v Spodnji Luši. Po hudi bolezni je kruta usoda pretrgala nit življenja dobremu gospodarju in marljivemu čebelarju.

Ivan je začel resneje čebelariti po očetovi smrti leta 1975. Vedno je imel od 15 do 20 družin. Bil je velik ljubitelj narave in živali, saj je bil tudi lovec. Ohranili ga bomo v prijetnem spominu.

**Čebelarica družina
Škofja Loka**

BOGOMIL JUVANC

Člani Čebelarskega društva Ribnica na Dolenjskem smo izgubili svojega predsednika. Juvanc Milo je doraščal v Ribnici. Tako frizersko obrt kot čebele je prevzel od svojega očeta. V domači delavnici je spoznal svojo ženo Anico, ki mu je kasneje pomagala pri čebelarjenju in delu v društvu. Pridobil si je veliko čebelarsko znanje in rad je pomagal drugim čebelarjem. Čebelarsko društvo mu je zaupalo več funkcij v izvršilnem odboru, večkrat pa je bil tudi njegov predsednik. Za svoje delo je prejel odličje Anton Janša III. in II. stopnje.

V Milovi delavnici smo člani izvršilnega odbora ob živahnem petju njegovih kanarčkov nešteto krat snovali delo čebelarjev.

Milo je bil dejaven tudi v obrtnem združenju in v skupščini občine. Januarja letos smo se od njega poslovili mnogi čebelarji, prijatelji in krajani.

Ohranili ga bomo v lepem spominu.

**Čebelarsko društvo
Ribnica**

MIZARSTVO KRŽE – z dolgoletno tradicijo – VRHNIKA

Izdelujemo kakovostne AŽ panje po konkurenčnih cenah. Panji so iz kakovostnega smrekovega lesa in rogljičeni (cinkani). Satniki so iz lipovega lesa in vrtani za žičenje. Desetsatne AŽ panje lahko dobite takoj, za ostale vrste panjev tipa AŽ pa sprejemamo naročila.

Franč Krže, Idrijska 3, 61360 VRHNIKA, telefon (061) 751-317.

IZDELAVA ČEBELARSKE OPREME STROJNO KLJUČAVNIČARSTVO

Izdelujemo po ugodnih cenah:

- vse vrste točil iz aluminija ali nerjaveče pločevine
- stroje in pripomočke za odkrivanje satja
- parke kuhalnike voščin
- posode iz nerjaveče pločevine
- usipalnice
- ostali čebelarski pribor

ANTON LOGAR Zupanova 1, 64208 Šenčur, telefon (064) 41-663, 43-123
SE PRIPOROČAMO!

Mali oglasi

PRODAM nove panje 10-satarje, ☎ (061) 481-574.

PRODAM enoosno prikolico za prevoz 10 AŽ panjev, kontejnerske oblike, lahko z več kontejnerji in dodatni prekučni kason, ki se montira na obstoječo prikolico, ☎ (061) 667-319.

PRODAM zdrave družine na 4–10 S, lahko s panji, ☎ (064) 79-055.

POCENI prodam montažni čebelnjak, izdelan iz izoliranih gradbenih elementov v izmeri 3 x 4 za 24 AŽ panjev. Pustovrh, Draga 20, Škofja Loka, ☎ (064) 631–967.

PRODAM več č.d. na AŽ S, ☎ (061) 342-836.

PRODAM 8 S točilo – novo in 4 S malo rabljeno ter stroja za odkrivanje S, ☎ (062) 701-589 zvečer.

PRODAM enoosno prikolico za prevoz 10 AŽ panjev, ☎ (061) 772-236.

PRODAM 14 novih nakladnih panjev 10 % ceneje, ☎ (061) 641-123 zvečer.

PRODAM 6 družin na 7 AŽ S, ☎ (061) 444-363 zvečer.

PRODAM 10 AŽ panjev na 10 S s čebelami, lahko brez panjev, Jelenc ☎ (064) 70-027.

PRODAM 10 AŽ panjev 10 S, ☎ (061) 752-580.

KUPIM 3 ali 4 S točilo, aluminijasto ali nerjaveče na ročni pogon, Novak, Mirna, ☎ (068) 47-282.

PRODAM 15 č.d. 7 S po 50 DEM, Jože Osterman, Olševsek 35, ☎ (064) 43-495.

PRODAM 3 gume Sava 8, 25–20 za polovično ceno, ☎ (061) 484-842.

PRODAM čebelnjak in 10 naseljenih panjev AŽ 10 lipovh S z močnimi in zdravimi č.d. ter čebelarsko orodje, ☎ (063) 29-823.

PRODAM čebele in enoosno prikolico za 10 panjev. Jože Prša, Pot na Rakovo Jelšo 50, Ljubljana.

PRODAM čebelje družine s panji ali brez, Novak, Vransko, ☎ (061) 733-185.

PRODAM 7 nakladnih 3/4 naseljenih panjev in 3 kranjčice, Kazimir Mandelj, Bazoviška 15, Radovljica.

PRODAM č.d. na LR satju in v maju ter juniju »paketne čebele«, Drago Korbar, Kočna 16, Blejska dobrava.

PRODAM nekaj č.d. na 7 in 9 S AŽ. Špenko, Šmarca, ☎ (061) 811-274.

APIS M & D. D.O.O.
MARKO DEBEVEC
ČUŽA 7
61360 VRHNIKA
telefon: (061) 751-282

PRIZNANO VZREJEVALIŠČE MATIC, MARKO DEBEVEC, VRHNIKA,

sprejema prednaročila za kakovostne, izbrane in označene matice kranjske pasme. Maja nudimo tudi čebelje družine na pet in sedem satov.

OBVEŠČAMO VSE ČEBELARJE IN ČEBELARSKA DRUŠTVA,

da izdelujemo hladno valjane, nelomljive satnice vseh dimenzij:

- satnice izdelamo (predelamo) iz vašega voska,
- urejeno imamo vso dokumentacijo in pogoje za izdelavo,
- satnice izdelujemo na novih sodobnih strojih, velikost celic popolnoma ustreza naši kranjski čebeli,
- vosek steriliziramo v oljnih sterilizatorjih pri 120 °C,
- priporočamo vam, da se za nakup satnic dogovorite v okviru čebelarskih društev (ugodnejša cena), po dogovoru pridemo po vosek sami,
- iz enega kilograma voska izdelamo po dogovoru od enajst do trinajst AŽ satnic

MALI OGLASI

IZBRANE in označene matice kranjske pasme. Vzrejevalec matic Ivan Dremelj, Dragovšek 13, Šmartno pri Litiji, ☎ (061) 881-278 vsak ponedeljek med 20 in 20.30 uro.

PRODAM kamijon 3,5 t pripravljen za 36 AŽ panjev s 24 naseljenimi AŽ, Šewbjanič, Petjanci 77 a, Tišina, ☎ (069) 46-026.

ZARADI smrti prodam čebelnjak s 15 AŽ naseljenimi panji 10 S z zdravimi čebelami. Čebelnjak je v Kopolah nad Štorami. Bojan Oset, Nušičeva 7 a, Celje.

Časopis Slovenski čebelar je ustanovilo »Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko Koroško in Primorsko« leta 1898.

Izdaja ga Zveza čebelarskih društev Slovenije, Cankarjeva 3/II, 61000 Ljubljana, tel.: (061) 210-992.

Časopis izhaja v Ljubljani vsakega 1. v mesecu in je oštevilčen z zaporedno številko meseca. Časopisni (izdajateljski) svet sestavljajo: Andrej Dvoršak, Ivan Esenko, mag. Franc Javornik, inž. Ervin Kuhar, dipl. oec. Aleš Mižigoj, inž. Janez Poklukar.

Uredniški odbor sestavljajo: prof. Janez Mihelič, inž. Jože Babnik, Andrej Dvoršak, mag. Franc Javornik, inž. Janez Poklukar in Pavle Zaletel.

Glavni in odgovorni urednik: prof. Janez Mihelič

Lektorica: prof. Nuša Radinja

Letna naročnina za nečlane znaša za leto 1992 1.600,00 SLT. Posamezna številka pa stane 110,00 SLT.

Članarina, skupaj z naročnino za Slovenski čebelar je 1.450,00 SLT.

Člani imajo pravico do enega brezplačnega oglasa do 20 besed v tekočem letu, vsako nadaljnjo besedo pa plačajo po veljavnem ceniku za splošne oglase.

Cene reklamnih oglasov: cela stran na ovitku 50.000,00 SLT, v sredini 40.000,00 SLT, pol strani 26.000,00 SLT, četrt strani 14.000 SLT. Popust pri ceni za 3- do 5-kratno objavo je 10 odstotkov, za 6- do 10-kratno objavo 20 odstotkov, za celoletno objavo 30 odstotkov. Cena splošnih oglasov je 20,00 SLT za besedo, enaka cena velja tudi za osmrtnice, ki vsebujejo več kot 40 besed. Številka tolarskega žiro računa pri SDK v Ljubljani je: 50101-678-48636.

Po mnenju Ministrstva za informiranje Republike Slovenije (23/39-92) šteje mesečnik Slovenski čebelar med proizvode informativnega značaja, iz 13. točke tarifne številke 3, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

Tiska Tiskarna KURIR Ljubljana, Ljubljana, Parmova 39

Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo.

[®] Bayvarol Strips

Trakovi za čebele

NOVO UČINKOVITO SREDSTVO

ZA UNIČEVANJE PRŠICE

V A R O E

Bayer

